

Sausis/January 1979-1

laišķai lietuviams

JUBILIEJINIAI METAI	1	Redakcija
NAUJASIS POPIEŽIUS IR POVATIKANINĖS PROBLEMOS	3	Juozas Vaišnys, S.J.
DR. VINCAS KUDIRKA GYVAS MŪSŲ TAUTOJE	6	Jonas Miškinis
VYRUI APIE MOTERS PSICHOLOGIJĄ	8	Gyd. A.A.
KĄ MYLĖJO PETRARKA?	10	M. Bartninkas
RANKOS PASPAUDIMAS	12	O. K.
EILĖRAŠČIAI	14	Ona Mikailaitė
ŠEKSPYRAS	15	J. Venckus, S.J.
VILNIAUS UNIVERSITETAS — LIETUVIU TAUTINIO ATGIMIMO ŽIDINYS	17	Dr. Alicija Rugytė
KODĖL VAIKAI PABĖGA IŠ NAMŲ? (I)	24	D. Bindokienė
ŽODŽIAI APIE ŽODĮ	28	R. B.
IR AŠ TEN “KRONIKOJE” BUVAU	29	Antanas Saulaitis, S.J.
TĖVYNĖJE	31	D. ir G. Vakariai
KALBA	33	J. Vaišnys, S.J.
ATGARSIAI	35	Skaitytojai
TRUMPAI IŠ VISUR	36	J. Pr.
DAIL. PRANAS DOMŠAITIS	36	Red.

Šis “Laiškų lietuviams” numeris iliustruotas dail. Prano Domšaičio kūrinių nuotraukomis.

LAIŠKAI LIETUVIAMS (Letters to Lithuanians). Published monthly except July and August, when bi-monthly, by the Jesuit Fathers of Della Strada, Inc., 2345 West 56th Street, Chicago, Illinois 60636. Yearly subscription \$8.00, single copy 80 cents. Second class postage paid at Chicago, Illinois, and additional mailing offices.

RELIGINĖS ir TAUTINĖS
KULTūros ŽURNALAS

Sausis/January 1979
Volume XXX No.1

JUBILIEJINIAI META!

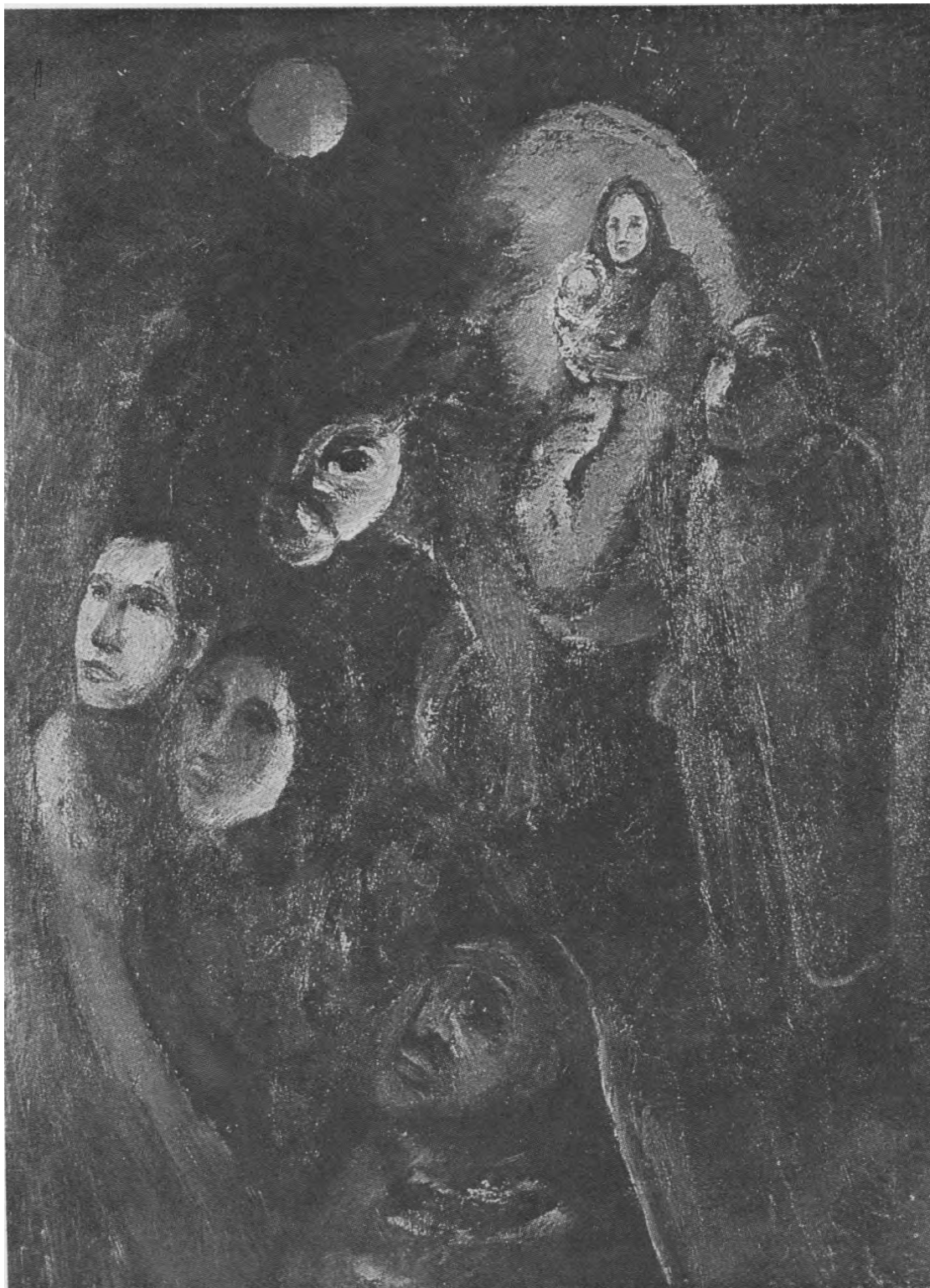
"Laiškai lietuviams" žengia į trisdešimtuosius metus. 1979 metai visai lietuvių tautai yra nepaprasti — sueina 400 metų nuo Vilniaus universiteto įsteigimo. Sunku įsivaizduoti, kas šiandien būtų iš Lietuvos, jeigu to universiteto nebūtų buvę. Gal jos vardą tik istorijos knygos beminėtų. O jeigu ji ir egzistotų, tai tikriausiai nebūtų katalikiška. Vilniaus universitetas išugdė lietuvių inteligentiją, rašytojus, kultūrininkus, kovotojus už lietuvių tautos teises, kalbą ir kultūrą. Jis apsaugojo Lietuvą nuo grasinančios užplūsti reformacijos bangos.

Jau XVI amžiaus vidury buvo vis labiau ir labiau kalbama apie reiką steigti Lietuvoje aukštąją mokyklą. Žvilgsniai pradėjo krypti į dar ne taip seniai įsteigtą Jėzuitų ordiną, kuris jau buvo spėjęs pasižymėti mokslo aukštumu. Jėzuitų Lietuvoje tada dar nebuvo, tad juos pasikvietė iš užsienio. 1569 m. spalio 28 d. atvyko į Vilnių pirmieji jėzuitai. 1570 m. liepos 17 d. oficialiai įsteigta Vilniaus kolegija (akademija). Pagrindinė dėstomoji kalba, kaip ir visose to meto aukštosiose mokyklose, buvo lotynų, bet ir lietuvių kalbai buvo skiriama daug dėmesio.

Karalius Steponas Batoras 1578 m. suteikė Vilniaus akademijai universiteto titulą. Oficialiai universiteto titulas su visomis teisėmis buvo suteikta popiežiaus Grigaliaus XIII bula "Dum attenta" 1979 m. spalio 30 d. Tai buvo tada vienintelis universitetas visoje Rytų Europoje. Gal aukščiausią savo klestėjimo laipsnį jis pasiekė XVII a. viduryje. Po to dėl visokiausių karų, marų, revoliucijų ir persekiojimų jis turėjo kovoti už savo egzistenciją iki mūsų laikų.

1979-tuosius metus skelbiame Vilniaus universiteto metais. Stengsimės kiekviename "Laiškų lietuviams" numeryje, "Mokslo" skyriuje, duoti po straipsnį šia tema. Prižadėjo keletą straipsnių parašyti prof. P. Rabikauskas, S.J. Taip pat jau esame užprašę universiteto temomis parašyti prof. S. Sužiedėlį, dr. V. Maciūną, dr. A. Kučą ir kt.

Manome bent trumpai universiteto sukaktį paminėti "Laiškų lietuviams" bankete š.m. kovo mėn. 10 d. Jaunimo Centre.

Pranas Domšaitis

Bėgimas į Egiptą

NAUJASIS POPIEŽIUS IR POVATIKANINĖS PROBLEMOS

JUOZAS VAIŠNYS, S.J.

Praėjusieji metai Katalikų Bažnyčiai buvo ypatingi — jiems baigiantis, per du mėnesius buvo net dvi konklavos. Po Pauliaus VI mirties išrinktas naujas popiežius Jonas Paulius I tuoj užkariavo žmonių širdis savo šypsena ir paprastomis, draugiškomis manieromis. Deja, jis tepopiežiavo 33 dienas. Ar jam būtų užtekę tos šypsenos išspręsti dabartines Bažnyčios problemas, sunku pasakyti. Kai kas net mano, kad susidūrimas su tomis problemomis ir pakirto jo gyvenimą.

Sušaukus naująją konklavą, beveik visi buvo įsitikinę, kad vėl bus išrinktas italas. Laikraščiai bei žurnalai vėl pradėjo spėlioti ir minėti įvairius kandidatus. Deja, niekas neatspėjo. Italams kardinolams nesusitariant dėl kandidato, popiežium išrinktas neitalas lenkų kardinolas Karolis Wojtyła. Nebuvo jokia staigmena, kad jis pasirinko Jono Pauliaus II vardą, lyg norėdamas parodyti, kad jis tęs dar neseniai taip gražiai pradėtą savo pirmtako veiklą.

Paskelbus išrinkto popiežiaus neitališką pavardę, italus iš pradžių pritrenkė, bet paskui, kai jis prabilo gražia italų kalba, jie šiek tiek atslūgo. Kai kas gal teisingai pastebi, kad italai neturėtų teisės per daug jaudintis ir sakyti, kad čia jiems padaryta kokia nors neteisybė. Italijos religinis gyvenimas gana paviršutiniškas, visur plinta komunizmas, nubalsuota už abortus, o Lenkijoje, nežiūrint prievarta primesto komunistinio režimo, religija nesilpnėja, ir dvasiškija, ir pasauliečiai drąsiai gina savo teises, būdami ištikimi savo tradicijoms.

Neitališkasis pasaulis naująjį popiežių sutiko entuziastingai. Po 450 metų vėl matome, kad Bažnyčia yra visų, o ne tik italų. Lietuviai šią netikėtą žinią priėmė įvairiai. Vieni buvo patenkinti, nes jau seniai laukė, kad kada nors į šv. Petro sostą atsistėtų neitalas, o kiti, prisiminę mūsų istoriją ir santykius su lenkais, nusigando. Bet bijoti nėra

ko: nors naujasis popiežius, be abejo, savo tautybės neatsisakys, bet jis turės stengtis pirmiausia būti ne lenku, o popiežium. O be to, sklinda gandai, kad dabartinis popiežius turės net lietuviško kraujo. .. Kai jam, dar nebesant kardinolu, vienas lietuvis prelatas tai priminė, tai jis atsakė, kad niekuomet to neneigęs. O po savo išrinkimo, susitikęs su lietuviais, pasakė, kad pusė jo širdies esanti Lietuvoje. Kai, pradėdamas eiti pareigas, į viso pasaulio tikinčiuosius kreipėsi pagrindinėmis Europos kalbomis, tai prabilo ir lietuviškai. Visa tai mums gali duoti vilčių, kad jis lietuviams bus palankus.

Labai gera ir tai, kad dabar, kai komunizmas stengiasi Bažnyčią nušluoti nuo žemės paviršiaus, jai vadovauti išrinktas žmogus, kuris turėjo daug reikalų su komunistais, kuris gerai pažįsta jų tikslus ir metodus. Šis faktas taip pat galėjo turėti nemažą įtakos kardinolams, atidavusiems savo balsą už kard. Karolį Wojtylą.

Visoje Katalikų Bažnyčios istorijoje yra buvę apie 50 popiežių neitalų. Keista, bet beveik visų neitalų popiežiavimas nebuvo laimingas. 1154 m. į popiežiaus sostą įkopė anglas Breakspeare, pasirinkęs Adrijono IV vardą. Jo popiežiavimo metai dėl visokių politinių intrigų charakterizuojami vienu žodžiu — chaosas. Nelinksamas Bažnyčios periodas buvo ir "Avinjono nelaisvės" metai (1305-1377), kai Avinjone gyvenantieji popiežiai buvo prancūzai. 1492 m. popiežium buvo išrinktas Rodrigo Borgia, pasivadinęs Aleksandru VI. Apie jį sakoma, kad niekad popiežiška tijara nebuvo uždėta ant tokios nevertos galvos. Nors jis jokių klaidingų mokslų nepaskelbė, bet savo asmenišką gyvenimo pavyzdžiumu nepasižymėjo. Ir pagaliau, tik vienerius metus papopiežiavęs, 1523 m. mirė paskutinis neitalas popiežius, olandas Adrijonas VI. Italai jo labai nemėgo. Po šių nelaimingų popiežių jau per 450 metų kardinolai, kurių didelė dau-

guma būdavo italai, neišdrįso rinkti "straniero" (svetimtaučio). Toji "tradicija" buvo sulaužyta tik dabar, po puspenkto šimto metų.

Kad toji liūdnoka kai kurių neitalų popiežių istorija ir dabar pasikartotų, atrodo, nėra jokio pavojaus. Kard. Wojtyła Bažnyčios sluoksniuose jau buvo žinomas, kaip gero charakterio, protingas, mokytas ir kilnus žmogus.

Kalbant apie popiežius, dabar yra mada klausti, ar jis bus konservatyvus, ar progresyvus. Apie dabartinį popiežių paprastai sakoma, kad tikėjimo ir doros dalykuose jis yra konservatyvus, o socialiniuose klausimuose — progresyvus. Nors jis pasirinko Jono Pauliaus vardą, bet kai kurie spėlioja, kad jis bus daugiau Paulius, negu Jonas. Spėlioti visai galima, bet kaip bus iš tikrųjų, gal netrukus pamatysime.

Jis gimė paprastoje šeimoje 1920 m. gegužės mėn. 18 d. Motina mirė, jam tebesant 16 metų, o tėvas — II pasaulinio karo pradžioje. Gimnazijoje Karolis buvo su visais draugiškas, gabus moksle, mėgo poeziją, dramą ir sportą. Mėgstamiausios jo sporto sritys — slidinėjimas ir plaukymas baidare. Jis mėgo slidinėti, net ir būdamas kardinolu. Kartą sutikęs italų studentus paklausė:

— Kiek Italijos kardinolų moka slidinėti?

Kai studentai sumišo, nežinodami, ką atsakyti, jis šypsodamasis pasakė:

— Lenkijoje tai slidinėja 50% kardinolų.

Mat, tada Lenkijoje buvo du kardinolai. Tai vienas kardinolas sudaro 50%.

Daugeliui buvo staigmena, kai jis įstojo į kunigų seminariją. Apie tai pirmiau su nieku nekalbėdavo. 1946 m. lapkričio mėn.

1 d. buvo išventintas kunigu, 1958 m. konsekruotas vyskupu, 1967 m. pakeltas kardinolu, na, o 1978 m. spalio mėn. 16 d. išrinktas popiežium.

Dabartinis popiežius yra išsimokslinęs vyras, studijas baigęs Romoje, parašęs keletą knygų, gana laisvai kalbąs penkiomis kalbomis: lenkų, italų, vokiečių, prancūzų ir anglų. Aišku, būdamas lenkas, jis supran-

ta ir rusų, čekų bei kitas slavų kalbas; o gana gerai mokėdamas itališkai ir prancūziškai, neturės daug vargo suprasti ispanų bei portugalų kalbas. Tad jį tikrai galima vadinti poliglotu.

Jau pradėdant Jonu XXIII, popiežiai pradėjo nesilaikyti kai kurių šimtmečiais buvusių tradicijų ir sustingusių išorinių formų. Dabartinis popiežius jau spėjo pakankamai įrodyti, kad ir jam tos formos ne prie širdies. Jis yra paprastas, natūralus su žmonėmis, nemėgsta bereikšmių pompų, net savo oficialiose kalbose nevartoja daugiskaitos, kaip pirmiau popiežiaus protokolas reikalavdavo, bet vienaskaitą — nesako "mes", bet "aš".

Galima tikėtis, kad Jonas Paulius II eis su gyvenimu, nes per keletą šimtmečių nuo jo jau buvo per daug atsilikta ir nutolta. Atrodo, kad jis bus ištikimas II Vatikano susirinkimo nutarimams ir dvasiai.

Povaticaninė Bažnyčios padėtis nėra lengva. Ji ir naujam popiežiui sukels nemažą problemų. Gal didžiausios ir nemaloniausios problemos dabar kyla iš to, kad II Vatikano susirinkimas pabrėžė "Dievo vaikų" laisvę, bet kai kurie "Dievo vaikai" tą laisvę savotiškai suprato, manydami, kad jau nieko nereikia klausyti, nereikia pripažinti jokio autoriteto, kad kiekvienas yra pats sau autoritetas ir gali elgtis, kaip jam patinka. Tad sugebėjimas suderinti laisvę su autoriteto pripažinimu gal ir bus pati didžiausioji problema, prieš kurią atsistoja naujasis popiežius. Kaip jis šią problemą spręs, pamatysime.

Būtų labai klaidinga, jei kas povatikaniinę Bažnyčios padėtį mėgintų charakterizuoti stagnacija, pasyvumu, rankų nuleidimu. Priešingai! Dabar visi, ypač jaunimas, pajutę daugiau asmenišką atsakomybę už savo religinį gyvenimą, kažko ieško, nerimsta, blaškosi. Visi nori kasdieninės dvasinės duonos, bet dažnai nėra kas jos galėtų paduoti. Organizuojasi įvairūs maldos bei studijų būreliai, bet dažnai nėra kas jiems vadovautų.

Plinta ekumeninis sąjūdis — tai labai puiku! Tačiau be tinkamo vadovavimo ir

čia gali kilti nemaža pavojų: suniveliojamos pasaulėžiūros, nublunka ideologijos, išblėsta misijonieriška dvasia. Įvedus į liturgiją gimtąją kalbą, tikrai reikia džiaugtis, kad žmonėms dvasinis maistas pateikiamas suprantamu būdu, bet negera, kad tas maistas nėra naujas, nepritaikytas mūsų laikams. Tas maistas, kuriuo lotyniškai kalbą žmonės maitinosi pirmaisiais amžiais, nors ir išverstas į mūsų kalbas, yra sunkiai virškinamas. Ne, liturginių reformų nėra per daug — jų reikėjo dar daugiau. Reikėjo ne tik išversti tai, kas buvo, bet duoti ir ką nors naujo, mums suprantamesnio, artimesnio, aktualesio šioms laikams. Tai suprasti ir pasakyti labai lengva, bet įvykdyti — tai jau kitas klausimas! Gal naujasis popiežius sugebės...

Teologai taip pat pasijuto laisvesni, ne taip suvaržyti, kaip pirmiau, todėl pasipylė traktatai, svarstymai, drąsios nuomonės. Kai kurie ši naująją teologinę sąjungą palygina su viduramžiais, kada švietė tokie teologijos galiūnai, kaip Tomas Akvinietis, Albertas Didysis, Bonaventūra ir kt. Tačiau yra ir tokių, kurie dabartinę teologų sąjungą sulygina su XVI amžiaus reformacija.

Moralės supratimas pasikeitė. Reikia džiaugtis, kad artimo meilei pradėdama vis labiau skirti pati aukščiausioji vieta dorybių eilėje, bet vis dėlto nėra gerai, kad kai kurios kitos dorybės visai užmiršamos ir nuvertinamos. Vienas kunigas pasakojo, kad kartą aštuoniolikmetę jaunuolę paklausęs, ar ji neturinti problemų šeštojo Dievo įsakymo srityje. "Koks yra tas įsakymas?" — jaunuolė paklausė. Kai kunigas pradėjo aiškinti, tai ji pertraukė jį ir labai nustebusi tarė: "Kunigėli, nuo kada mylėti yra nuodėmė?"

Vis labiau ir labiau tiek pasauliečiai, tiek dvasiškai pradeda kelti celibato ir moterų kunigystės klausimus. Jokių teologinių kliūčių, žinoma, čia nėra, bet atsirastų nemaža socialinių ir psichologinių sunkumų.

Senosios didelės bažnytinės organizacijos bei brolijos miršta ir atsiranda naujos: maži maldos, Šv. Rašto studijų ir kitokie būreliai. Kai kam nepatinka pamaldos didelėse, ištaigingose katedrose, norėtų dalyvau-

ti mišiose kur nors privačiuose namuose, su būreliu artimų draugų. Sakykime, kad tai labai gerai, bet kas tas mišias įvairiose vietose laikys, kai taip sumažėję pašaukimai? Nereikia didelių pranašišκών gabumų suprasti, kad netolimoje ateityje kai kuriose vietose vienam kunigui teks aptarnauti bent dvi parapijas ar bažnyčias.

Kai kurie Bažnyčios vadai vis dar gana skeptiškai žiūri į moderniąsias komunikacijos priemones skelbti Dievo žodžiui (radijas, televizija), bet ateityje būtinai reikės labiau pasukti šia kryptimi.

Dešimt procentų visų pasaulio katalikų dabar gyvena komunistų valdomuose kraštuose. Kai jiems visokiais būdais kliudoma atlikti pagrindines savo tikėjimo pareigas, popiežius negali šaltai į tai žiūrėti. Kaip šią problemą išspręsti, atrodo, tikrai reikėtų Saliamono išminties.

II Vatikano susirinkimas savo reformomis ir nutarimais norėjo suintensyvinti tikinčiųjų religinį gyvenimą, bet kartais matome priešingus rezultatus. Kai kurie tikintieji nutolo nuo religinės praktikos. Kodėl? Ar tos reformos nebuvo tinkamos? Reformos buvo geros, tik žmonės joms nebuvo paruošti. Daugelio, net ir inteligentų, tikėjimo tiesų pažinimas buvo labai primityvus. Žmonės nesugebėjo atskirti esminių tikėjimo dalykų nuo šalutinių. Kai kam penktadienio pasninkas, nevalgymas nuo vidurnakčio prieš Komuniją, lotynų kalba ir klūpėjimas per visas mišias buvo pagrindiniai tikėjimo dalykai, kuriuos pakeitus, pasikeitė arba visai sugriuvo ir jų tikėjimas.

Dėl žmonių religinės ignorancijos, žinoma, reikia kaltinti ir kunigus, kurie per pamokslus skrajodavo padangėmis, kalbėdavo apie visokius "dangiškus migdolus", tik ne apie tikėjimo esmę ir pagrindines jo tiesas. Drauge su ignorancija paprastai eina ir puišybė, išdidumas. Jeigu žmogus ir neturėjo progos labiau įsigilinti į tikėjimo tiesas, bet jeigu jis klausys, ką moko Bažnyčia, tai iš kelio neiškryps.

Jeigu paprastų tikinčiųjų religinio pasimetimo priežastis gali būti ignorancija, tai šios priežasties negalima priskirti kunigams

arba pvz. vyskupui Lefebvre. Čia, ieškant priežasčių, reikia sustoti prie puikybės ar neprotingumo. Galima sakyti, kad jiems yra "ne visi namie". Argi ne keista, kad vienas žmogus, nors jis būtų ir vyskupas, su menku pasekėjų būreliu visus tikėjimo dalykus geriau supranta, negu popiežius, viso pasaulio vyskupai ir teologai!

Nesvarbu kokios bebūtų priežastys, bet to religinio pasimetimo dabar yra įvairiose šalyse. Leidžiami net laikraščiai, brošiūros, knygos su sensacingiausiomis "žiniomis" apie "masonus" kardinolus ir su kitokiais įvairiausiais išsigalvojimais, kuriuos gali skleisti tik blogos valios arba psichiškai nesveiki žmonės. Deja, tais liguistais svaichiojimais ir grubiais šmeižtais kartais patiki ir

kiti naivūs asmenys. Nors tokių yra palyginti labai maža, bet vis tiek tai yra žaizda Bažnyčioje, kuriai gydyti reikės naujam popiežiui ne tik Jono XXIII meilės, Pauliaus VI kantrybės, bet ir Pijaus XI griežtumo.

Gaila, kad ir tarp lietuvių atsiranda vienas kitas, kuris naiviai pasiduoda toms neįsimtingoms sensacijoms, tikrąjį Kristaus apreiškimą išmaino į abejotinos vertės arba tik grynai išsigalvotus apreiškimus ir vaikščioja klystkeliais šalia Bažnyčios. Norėdami popiežiui padėti sucementuoti Bažnyčios vienybę, turėtume neužmiršti, kad jis yra toji uola, ant kurios stovi tikroji Kristaus įsteigta Bažnyčia. Tik tiems, kurie jo klauso, Kristus prižada pergalę.

DR. VINCAS KUDIRKA GYVAS MŪSŲ TAUTOJE

JONAS MIŠKINIS

Praėjusių metų gruodžio 31 d. sukako 120 metų nuo dr. V. Kudirkos gimimo. Tai buvo didis lietuviškos dvasios galiūnas ir labai atkaklus kovotojas už lietuviybę. Jo didelių darbų ir nuopelnų lietuvių tauta niekad neužmirš. Jis buvo nepalaužiamos valios idealistas ir optimistas tikėti savo tautos laimėjimu. Caro laikų skurde ir prispauodoje, būdamas paliegęs džiovininkas, dažnai neturįs nė tinkamos pastogės, nepasiduodamas nei fizinėms, nei dvasinėms negrovėms, jis ryžtingai dirbo labai pavojingą, valdžios draudžiamą, tautinį ir visuomeninį darbą. Jis dirbo iki mirties, iki paskutinio atsikvėpimo ir bedirbdamas sukniubo. Paskutiniaisiais savo gyvenimo metais, būdamas jau labai silpno kūno, bet nepalaužiamos dvasios, jis visiems padarydavo nepaprastą įspūdį, kas tik jį pamatydavo.

Dr. V. Kudirka savo budria akimi sekė caro valdžios veiksmus pavergtoje Lietuvoje ir savo aštria satyra bei publicisto plunksna drąsiai pliekė nedorėlius ir šaukė lietuvius būti vieningais. Jis rašė: "Kas bus, jei gu nelaimė užklups mus greičiau, nei spėsime susijungti ir suprasti, kad tėvynės reika-

las yra visiems vienas, kad jis yra aukštesnis už partijų egoizmą, kad to tėvynės reikalo akivaizdoje priešingiausios partijos turi stoti su alyvos šakele ir užmiršti asmeninius nesutikimus".

Tad suprantama, kodėl jis didžiąją savo literatūrinių ir publicistinių raštų dalį skyrė žadinti kovai su rusų valdžia. Kas geriau už jį galėjo nusimanyti apie nelygias kovojančių jėgas ir kas stipriau tikėjo laimėjimu, kai net mirties patale nepaleido iš rankų stipriausio savo ginklo — plunksnos.

Jis mokėjo kritiškai vertinti to laiko lietuvių visuomenę, mokėjo ir savo optimistinius polėkius žaboti bei grūdinti skaudžios realybės patyrimu. Lakių svajonių valandą jam atrodė, kad visi lietuviai tapo kietos valios pasiryžėliai, moką išsižadėti savo asmens reikalų viešam labui, nepamirštą savo pasižadėjimų bei sutarimų. Jam atrodė, kad rašytojai — tai jau subrendę vyrai, kurių žodžiu galima pasitikėti, kurie savo darbą stengiasi atlikti kaip galima geriau. Jis manė, kad ir laikraščiai veikia patobulėsią, kai lenkuojantieji supras savo klaidas, o lietuvių visuomenė jau esanti "viena šeima su

vienokiais troškimais, vienokia kalba". Tačiau jis žinojo, kad tai iliuzija, graži prieblandos svajonė. Nors tai ir svajone laikė, bet vis tiek siekė kilnaus idealo, kurio taip ilgėjosi. Atrodo, kad čia ir kilo tas jo nuostabus pasiryžimas dirbti ir taisyti visa, kas negera.

Kudirka, gindamas Lietuvą nuo rusifikacijos ir polonizacijos, tuo pačiu metu sąmonino ir auklėjo lietuvių visuomenę bei inteligentus, raudamas viešojo ir privataus gyvenimo ydas. Čia jo asmenybė sušvinta naujomis atšvaitėmis. Jis aštriai, bet sąmoningai baro ir pašiepia lietuvių inteligentijos nutautimą, stoką idealizmo, atšalimą tautiniam darbui, bailumą, anot jo posakio, "kinkų drebėjimą", susiskaldymą ir ginčus dėl menkniekių. Jis daug rašė, sielodamasis lietuvių tautinės savigarbos stoka, menku atsparumu svetimiesiems, kas pastebima visur, kur tik lietuviai susiduria su svetimomis tautomis. Rusuose jis surusės, lenkuose sulenkės, vokiečiuose suvokietės, latviuose sulatvės ir t.t. Šia proga Kudirka pamini vieną čuvašą, tarnavusį rusų kariuomenėje, kuris nusižudė, negalėdamas pakelti savo tėvynės ilgesio. O, girdi, lietuviai serga priešinga liga — nori kuo greičiausiai nusikratyti savo tautiškumo. Be to, Kudirka kreipė didelį dėmesį į mišrių šeimų klausimą. Lietuvišką šeimą jis laikė pirmąsias svarbos reikalu. "Mums, lietuviams, derėtų pasirūpinti, — rašė jis "Tėvynės Varpuose", — idant kas nors kasdien mums primintų: atminti lietuvišką šeimą!"

Jo susirūpinimas tautos ir visuomenės reikalais ryškiai atsispindi ne tik publicistiniuose raštuose, bet ir poezijoje. Visi Kudirkos eilėraščiai yra grynai idėjinio ir visuomeninio pobūdžio. Visi jie sukurti tautinio gyvenimo temomis, simboliais, vaizdais, idėjomis, pvz. ryto varpas, žadinąs į darbą "kelkite, kelkite, kelkite", pasėlio grūdas, gyvenimo knyga, retežiai, audros išverstas namo stulpas, liepsnota širdis ir daug kitų, kurie ir dabar yra aktualūs:

Ne tas yra didis, prieš ką milijonai,
Prispausti retežiais, žemyn galvas lenkia,
O dvasioje keikia: didi ne tironai,

Kurie reikia garbinti, nors jie visiems kenkia.

Tik tas yra didis, kurs gyvastį savo
Paskyrė teikimui tik artimui laimės,
Kuris didžius darbus žmonijai aukavo,
Prieš ką svietas klaupias su dėkui, ne iš baimės. ..

O "Lietuvos šviesuoliams" eilėraštyje išsižadėjusiam savo jaunystės idealų ir pasitraukusiam iš kovotojų eilių Kudirka taip rašo:

Arba jūs numalšinkit sujudintą protą,
Užgesinkit iš naujo mūs širdį liepsnotą,
Arba stoję į eilę, kaip tikri vadovai,
Švieskit mus ir neduokit gesti pradėtai kovai! / Bet mus sykį sukurstę, vienus nepameskit — / Žadėjot vadais būti, tai grįžkit ir veskit!

Be to, dr. V. Kudirkos sukurtas tautos himnas yra ne tik jo vieno, bet ir viso to laikotarpio ideologijos sintetinis šūkis. Romantinis "Aušros" idealizmas, skatinąs semti stiprybės iš didvyriškos praeities, o pozityvus realizmas, liepiąs dirbti tėvynės naudai ir žmonių gerovei, skelbia čia tautinės vienybės, meilės ir darbo reikalą.

Kudirkos gyvenimas buvo trumpas. Eidamas keturiasdešimt pirmuosius metus, džiovos iškankintas, mirė 1899 m. lapkričio mėn. 6 d. Naumiestyje. Čia ir buvo palaidotas vietos kapinėse. 1902 m. ant jo kapo buvo pastatytas granitinis paminklas, vaizduojąs ažuolą su nulaužtu liemeniu. Ant jo buvo iškalti šie himno žodžiai:

Tegul saulė Lietuvos
tamsumus prašalina,
Ir šviesa, ir tiesa
mūs žingsnius telydi!
Tegul meilė Lietuvos
dega mūsų širdyse!
Vardan tos Lietuvos
vienybė težydi!

Šie žodžiai nedavė ramybės ano meto caro valdžiai, kuri juose įžiūrėjo Rusijos valstybei pavojų. Gubernatoriui įsakius, Naumiesčio policijos viršininkas pasamdė kalvį, kuris iškapojo iš paminklo himno žodžius, sudarkydamas visą paminklą.

Lietuvos nepriklausomybės metais paminklas restauruotas ir prie jo įtvirtinta

marmurinė lenta su Lietuvos himno žodžiais. Kiek vėliau Kudirkos Naumiesty buvo pastatytas aikštėje didingas paminklas Vinco Kudirkos garbei. Ant aukšto obelisko stovėjo žmogaus dydžio statula, vaizduojanti Kudirką, iškėlusį dešinę ranką ir rodantį kelią į Lietuvos laisvę. Obeliske įrašyti himno žodžiai ir patriotiški šūkiai.

Lietuvos nepriklausomybės metais abu paminklus gausiai lankydavo įvairios ekskursijos, ypač moksleivija, ir pavieniai asmenys. Bolševikams okupavus Lietuvą, buvo įsakyta tuojau nuo paminklų nuimti himno žodžius ir šūkius. Antrosios bolševikų okupacijos metais paminklai susilaukė

tokio pat likimo, kaip ir Karo muziejaus sodelio paminklas.

Čia paminėjome tik vieną kitą epizodėlį iš dr. Vinco Kudirkos veiklos. Jo raštai ir darbai mums yra tokie reikšmingi, kad iš jų būtų galima sudaryti ištisas visuomeninės veiklos programas. Kudirka buvo ne tik uolus, ryžtingas, nepaprastų gabumų kovotojas už lietuviybę, bet taip pat buvo didis kultūrininkas, rašytojas, poetas, muzikas, menininkas, gydytojas. Žmonės jį labai gerbė ir mylėjo. Jis nutiesė lietuvių tautai gaires, rodančias kelius į tautos laisvę ir nepriklausomybę. Savo kilnia dvasia ir didžiais darbais jis mūsų tautoje tebėra gyvas.

VYRUI APIE MOTERS PSICHOLOGIJĄ

Gyd. A.A.

Vyrai visada buvo neabejingi moters psichologijai, negalima jų kaltinti, kad jie nekreipė dėmesio į vyro ir moters psichinius skirtumus. Bet, tur būt, bus tiesa, jei pasakysime, kad jie ne visada buvo objektyvūs, vertindami moterį.

Tai matyti iš istorinių pavyzdžių. Amžiais moteris buvo laikoma tik silpnąja lytimi, mažiau vertinga žmonijos dalimi. Įstatymų leidėjai apribojo jų turtines ir politines teises, uždraudinėjo mokytis aukštosiose mokyklose, už jas visa tai daryti buvo įpareigoti tėvai, vyrai, broliai. Dažnai moterims priskirdavo vos ne antgamtines savybes, dažniausiai blogas, apšaukdami jas raganomis, burtininkėmis. Ir buvo periodai, kada moteris buvo laikoma daug vertingesne žmonijos dalimi; atrodo, kad dabar mes irgi judam ta kryptimi: iš moters visi pradėjo reikalauti, tikėtis daugiau negu iš vyro, pasirodė šūkis: "branginkime vyrus".

Šitame straipsnyje pabandysime aptarti moters psichologiją.

MOTERS PROTO YPATUMAI

Laikoma, kad jos mąstymas konkretnis, vaizdinis, emocionalesnis. Jis nusileidžia vyro mąstymo abstraktumui, platumui,

kritiškumui, objektyvumui. Moteriai daug sunkiau atsiriboti savo mąstyme nuo betarpiško, subjektyvaus santykio į reiškinį, daiktą ar žmogų. Sunkiau žvilgtuoti į visa tai iš šono ir dėl to sunkiau tą daiktą, reiškinį aprėpti, suvokti, ypač jei jis sudėtingesnis. Kaip labai ryškų moters neobjektyvumo pavyzdį galima nurodyti jos požiūrį į savo vaikus. Ji labai dažnai juose mato ir genialų protą, ir talentus, ko kiti, beje, neįžiūri.

Kartais vyrai reikiamai neįvertina moters proto, žiūri į jas iš viršaus, su neslepiaimu nepasitikėjimu. Ir, be to, jiems taip patogiau: nereikia gilintis, kodėl daugeliu klausimų nesutampa jų nuomonės, nereikia ieškoti kompromiso.

Tuo tarpu toks moters mąstymo pobūdis padeda jai dažnai iškilti virš labai ir labai galvotų vyrų.

Jos geriau orientuojasi kasdieniniuose buitiniuose žmonių tarpusavio santykiuose ir daug geriau ir giliau gali suprasti savo artimuosius, greičiau ir tiksliau reaguoti. Proto abstraktumas, objektyvumas trukdo suvokti konkretumą, subjektyvumą, kai kurių poelgių nelogiškumą. Taip atsitinka tarp suaugusiųjų ir vaikų, kai suaugusiųjų objektyvumas ir teisingumas, nesuprantamas vai-

kams, sugriauna jų emocinius tarpusavio ryšius. Taigi nenuostabu, kad moteris šeimoje yra pats didžiausias psichologas, ji sugeba suprasti kiekvieną savo šeimos narį, išgilinti į jo džiaugsmus ir nelaimės.

Šalia visa to, kas pasakyta, reikia pridurti, kad yra labai daug vadinamo vyriško proto moterų, šalia kurių nublanksta ne viena vyriška galvelė.

JAUSMAI

Vyrai dažnai skundžiasi moters santūrumu, šaltumu arba atvirkščiai — jos nepaprastu emocionalumu arba tuo ir kitu drauge, dar tuo, kad negali jos suprasti.

Visa tai paaiškinama moters jausmų ypatybėmis. Jie mažiau audringi, mažiau ryškūs, lėtesni, pastovesni, dažnai — gilesni. Ir turi daug daugiau atspalvių, yra subtilesni, sudėtingesni.

Savaime suprantama, kad gilumas, pastovumas, spalvų turtingumas negali pasireikšti labai audringai, bent jau paviršiuje. Ir dėl to vyrams moterys atrodo ir abejingesnės, ir šaltesnės, santūresnės, nors viduje jos reaguoja dažnai ir stipriau, ir ilgiau, negu vyrai.

Tuo paaiškinamas ir kitas, vyro akimis žiūrint, moters jausmo paradoksas. Kartais ji verkia, sielojasi dėl paprasčiausio, vyro manymu, nieko. Dėl to menkniekio ji kenčia, priekaištauja. Bet jeigu gerai įsiklausysime, tai, gal būt, išgirsime, kad šitas "niekas" kaip tik yra aukščiausia kalno viršūnė, kad tai besiantinančios nelaimės nuojauta, atslenkančio rūpesčio pranašas. Tai, ko vyras neapskaičiavo, nenumatė, moteris jau iš tolo nujaučia, įspėja. Kaip dažnai būna, už menko užsimiršimo, neatidumo, skubotumo jau slepiasi abejingumas, už nervingumo — negerbimo pradžia, už "nekaltų išgėrimų" — moralinis kritimas.

Jausmo subtilumas, sugebėjimas pagauti vos vos juntamus psichinius procesus ir yra priežastimi, kad tai, kas stipriai jaudina vyrą, palieka moterį beveik abejingą. Būna, kad net vyro neištikimybė jos neišveda iš pusiausvyros, nes moteris jaučia, kad tas žingsnis nepaliko vyro gyvenime kiek ryš-

kesnio pėdsako. Kaip matome, vyras galėtų labai daug laimėti, jeigu geriau įsiklausytų į moteriškus jausmus.

Motiniški ir tėviški jausmai ypač skiriasi. Motiniškuose taip pat žymiai daugiau atspalvių. Moters jausmas ypač gerai rezonuoja su mažo kūdikio jausmais, vyras geriau suvokia didesnį vaiką — paauglį, jaunuolį, vyrą. Žinant tuos dalykus, galima išvengti nereikalingos netikslingos konkurencijos dėl įtakos vaikui.

VALIA

Kai kas teigia, kad valią moteris turi silpnesnę, negu vyras. Bent jau į moters bevališkumą mes žiūrime daug atlaidžiau, negu į bevalį vyrą. Bet klystume, jeigu galvotume, kad vyras visada laimi prieš moterį ten, kur reikia stiprios valios. Moters valią stiprina jos gilūs, stiprūs, sudėtingi jausmai. Pavyzdžiui, galime prisiminti ne vieną moterį (skyrybos, vyro mirtis), kuri ryžosi, suabejojusi būsimo patėvio teigiama įtaka, viena pati išauginti būrį vaikų. Vyrams tokia našta būtų nepakeliamą. Mirus žmonai, dalis tuoj parveda savo vaikams kitą moterį. Ši aplinkybė ir nulemia, kad šeimyniniame gyvenime moteris turi daugiau galimybių laimėti prieš vyro valią. Tokia yra šeimoje ir žmona, ir duktė, ir sesuo, ir motina. Ne šeimoje, tarp nepažįstamų vyrų, kur jausmas moteriai jau negali padėti, ji daug greičiau nusileidžia ir netgi pasimeta.

AKTYVUMAS

Moters aktyvumas silpnesnis, ne toks audringas, kaip ir jos jausmai. Jos pasyvu-me labai daug gero, — iš čia ir jos kantrybė, atsparumas. O šitos charakterio savybės jai dažnai padeda laimėti ten, kur vyras nieko padaryti negali. Antra vertus, protingas moters aktyvumo stimuliavimas gali ją labai ir labai išjudinti.

Moters konservatyvumą taip pat sukelia jos jausmų pastovumas ir aktyvumo stoka.

Moterims permainingumą reikia mažiau, negu vyrams. Jos daug stipriau prisiriša prie to, ką turi. Žinomi dalykai, patikrinti, išbandyti joms mielesni, brangesni, negu naujo-

vė, tegul ir gera. Taigi moteris yra pagrindinė tradicijų puoselėtoja.

Vyras neturėtų ignoruoti šių moters būdo savybių. Atvirkščiai, gražioje harmonijoje jos pasyvumas ir jo aktyvumas galėtų jų gyvenimą padaryti dinamiškesnį, turtin- gesnį.

Moteris *paklusnė*, labiau *priklausoma* nuo kitų žmonių. Dažniausiai ji pavaldi vyrui, bet taip pat tėvams ir artimiesiems. Šita jos savybė gali ir padėti gyventi, ir trukdyti abiem: vyrui ir moteriai. Pavyzdžiui, priklausomumas nuo žmonių (tėvų, draugų) dažnai apsunkina šeimos santykius. Vyro pastangos valdyti moterį taip pat apsunkina jų santykius.

Labai teigiamų rezultatų duoda moters prisirišimas prie vyro, jei prisirišimas abipusis, ypač kūrybiniame bendradarbiavime.

Moters asmenybės plastiškumą vyrai laiko neigiamu reiškiniu, ypač vyriškos asmenybės fone, palyginti rūsčios, griežtai apibrėžtos struktūros. Bet kaip tik tame plastiškume, neapibrėžtume, sugebėjime prisitaikyti, sugebėjime elgtis taip, kaip reikalauja situacija, persikūnyti, — tame jos begaliname, be kraštų ir be ribų pasaulyje ir slepiasi visas žavesys. Tikri, subrendę vyrai žavisi šia moters "silpnybe". Tik dėl šitos savo silpnybės moteris puikiai prisitaiko šeimoje ir visuomenėje ir tampa puikiu tarpininku. Dėl šitos savo puikios savybės dargi labai vidutiniška moteris, turėdama talentingą vyrą arba labai išsilavinusius tėvus ar vaikus, bendraudama su jais, gali labai toli nueiti, daug pasiekti gyvenime. Ir atvirkščiai. Pavyzdžiui, dvi puikios merginos jaunystėje, dvi seserys, ištekęsios už skirtingų vyrų, labai viena nuo kitos nutolsta. Viena, turėdama puikų vyrą, pati tampa dvasiškai turtinga, o antroji, vyro įtakoje, praranda visą savo žmogiškąją žavesį.

Ir kiti moters psichikos bruožai, kaip *minkštumas*, *švelnumas*, *drovumas*, tam tikras *nepasitikėjimas savimi*, — yra ypač gražūs ir puošia moterį. Ir dar viena puiki jos savybė. Priešingai vyrui, kuris moteryje ypač vertina išorinį grožį, moteris pirmiausia at-

KĄ MYLĖJO PETRARKA?

MINDAUGAS BARTNINKAS

Vargu ar kuris kitas poetas įdėjo tiek širdies, žmogiško jausmo, apdainuodamas savo meilę moteriai, kaip didysis italų poetas Petrarka (1304-1374) doną Laurą savo itališkoje lyrikoje.

Laurą Petrarka pirmą kartą išvydo, eidamas 23 metus, Avinjone, Pietų Prancūzijos pasienio miestelyje, kur tuo metu buvo laikinai perkelta popiežiaus būstinė. Šiai moteriai poetas 21 metus kūrė meilės eiles ir 10 metų liūdesio eiles, jai mirus.

Kas buvo Laura: realiai egzistavusi moteris, ar poetinė alegorija, duoklė gyvai tuo metu trubadūrų poetinei tradicijai? Tai klausimas, į kurį neatsakė nei poeto amžininkai, nei vėlesnieji jo biografai.

Pats Petrarka neigia abejones Lauros — realiai egzistuojančios moters tikrumu. Atsakydamas 1336 metais į savo artimo bičiulio ir globėjo Giovanni Colonna priekaištus, jog jis savo vaizduotės derinį nori pateikti kaip realybę, poetas nurodo į savo išblyškusį veidą, nemigo naktis. "Galima apsimesti ligotu, — rašo laiške Petrarka, — bet ne išblyškusiui ir sulysusiu".

Betgi žinoma ir kita šio išblyškimo priežastis. Tai dažni pobūviai, duoklė saloninei ir laiko madai, kurios pedantiškai jaunystėje laikėsi poetas. Svajinga veido balzguna, kaip ir blizgantys, bet ankšti, spaudžiantys kojas batai, darė poetą madingu ir patraukliu Avinjono gražuolių akyse.

Kiek vėliau Lauros egzistavimo realumu suabejoja ir kitas artimas Petrarkos bičiulis — Giovanni Boccaccio, pareiškęs įsitikinimą, jog šį vardą reikia aiškinti alegoriškai, kaip laurų vainiką, kurio jau nuo jaunystės siekė poetas ir kuriuo jis buvo vainikuotas, sulaukęs 37 metų.

Ir visgi Petrarkos eilėse mes matome gyvos moters — Lauros vaizdą. Poetas apdai-

sigrėžia ne į vyro išvaizdą, bet į jo vidaus pasaulį. Ji daug jautresnė vyro vidiniam grožiui, dvasiniam pradui.

nuoja joje visa, kas realu, žmogiška, kilnu, detaliai piešdamas jos kūno grožį, dvasines savybes.

Eilės apie moters grožį, jos švelnų būdą, kilnias dvasines savybes skambėjo jau keletą amžių prieš Petrarką. Jas kūrė trubadūrai, jomis dievino savo Beatricę Dantė Ali-gieri. Tačiau Petrarkos meilės lyrikoje mes matome neabejotinai naujus bruožus, palyginus su ankstesne poetine tradicija.

Savo meilę Beatricėi Dantė apdainuoja kaip idealiai kilnų, platonišką jausmą. Beatricė čia pagarbos, nusilenkimo objektas, dvasinio tyrumo pavyzdys, efemeriška, ne realiai egzistuojanti žemiška būtybė. Jis džiaugiasi sutikęs jos palankų žvilgsnį, liūdi, kai ji nusigręžia nuo jo. Dargi tuomet, kai Beatricė išteka, meilės jausmas jai nemiršta.

Panašiai elgiasi ir Petrarka. Jis apdainuoja "puikiąją doną", aukštindamas joje moralinio kilnumo principus, siekdamas idealių dvasinių savybių. Laura, pastebi italų literatūros istorikas ir kritikas de Sanctis, primena greičiau modelį, gražų, nejudantį daiktą. Tai moteris — simbolis, grožio, gėrio nešėja. Joje dar nėra individualybės. Jos vidinis pasaulis beveik neatskleistas. Tai idealas, statula, pakilusi virš aistrų, gyvenimo įvykių ir nesėkmių.

Su šiuo griežtu įžymaus italų literatūros žinovo sprendimu galima sutikti tik dalinai. Laura ne tik tai įtvirtintų riterijos kodekse moralinių principų nešėja. Joje žymiai ryškesni žmogiškosios individualybės charakterio bruožai.

Petrarkos poezijoje dar nėra herojų vidinio pasaulio, jausmų, pergyvenimų psichologinės analizės, būdingos vėlesnių kartų humanistinei poezijai. Jo poetinis ginklas — tiksli ir gili savo paties subjektyvių jausmų: meilės, žavesio, liūdesio išraiška. Ir jis šiuo ginklu naudojasi meistriškai, kaip novatorius, grindžiantis naujos, humanistinės poezijos kelius. Sonetinę, būdingą trubadūrų lyrikai eilėdaros formą Petrarka praturtina nauju dvasiniu turiniu, suteikdamas jai žmogaus širdies pulsą, atskleidamas dar neliestų žmogiškų jausmų, pergyvenimų

gelmes. Poetinį meilės jausmą Petrarka pajungia savo paties jausmų, pergyvenimų gamai, aukštiems gėrio, grožio idealams. Jo sonetuose ir kanconose estetizuojami subtiliausi žmogaus pergyvenimai.

Tai kas buvo ta moteris, kuriai Petrarka jautė tokį gilų meilės jausmą? Ar buvo ta moteris?

Kaip žinoma, Petrarka jaunystėje mėgo linksmą Avinjono gyvenimą, į kurį, sekdamas popiežiaus svita, persikėlė kartu su šeimomis didelis skaičius italų: pirklių, diplomatų, menininkų. Čia jis ir apsigyvena kartu su broliu Herardu, 1326 m. mirus tėvui.

Žavisi pirmaisiais poeto literatūriniais bandymais Avinjono gražuolės, ir jos nepasilieka be lakių, dažniausiai eiliuotų komplimentų. Aukštas, gražaus, taisyklingų bruožų, pablyškusio veido, didelėmis, švelnaus žvilgsnio akimis jaunuolis tarsi įkūnijo savyje poetinę garbę, kas, kaip ir atkreipianti dėmesį jo erudicija, atvėrė jam prabangias didikų duris. Jis tampa mėgstamu linksmų pobūvių dalyviu, maža sielodamasis dėl savo tolesnių siekių. Jis semiasi viską, ką gali duoti šis siauromis gatvėmis miestelis, kurio palaikymui popiežius nesigailėjo lėšų.

Buvo čia, neabejotinai, ir meilės istorijų, bet pastovesnio jausmo kuriai nors šių gražuolių jo artimieji nepastebi. Pats toks gyvenimas — linksmas, bet beprasmiškas, poetui greitai įgriso, ir jis 1337 m. palieka Avinjoną, apibūdinęs jį vėliau kaip "gobšų Babiloną", išdavystės lizdą, kuriame slypi visas pasaulio blogis, vyno ir smaguriavimo vergą, kur klesti paleistuvystė (Sonetas 105). Pirkęs apleistą namą su ūkiu Vokliūze — gražiamе Sorgos upės aukštupio slėnyje Alpių kalnų papėdėje, poetas randa čia būtiną kūrybiniam darbui ramybę.

Čia jis kuria daugumą Laurai skirtų meilės eilių. Laurą jam primena ir gaivinantis upės vanduo, ir švelnus vėjelis, ir sužydusios pavasario gėlės (Son. 239). Poetas mato ją išeinančią iš Sorgos upės undine, deive, sėdinčia ant upės kranto arba vaikščiojančia pievomis (Son. 240). Laura ateina paguosti naktimis, ir jis pro nakties tamsą

mato jos širdį veriantį žvilgsnį (Son. 241).

Laiškuose artimiesiems iš Vokliūzo Petrarka įtikinėja, jog jis čia nemato dargi moteriško veido, išskyrus senyvos, įskirdusiu veidu *namų* šeiminkės. Iš tikrųjų betgi išaiškėja kita. Artima jam moteris buvo. Su ja jis turėjęs sūnų Giovanni, spėjama — taip pat ir dukrą, nors, priėmęs tam tikras beneficijas, jis negalėjo formaliai kurti šeimos. Apie jo žmoną pasiliko maža žinių. Tai buvo tvarkinga, ūkiui atsidavusi kaimietė, vargu ar galėjusi turėti žymesnės įtakos Petrarkos poetinei kūrybai.

Nusivylė Petrarka taip pat savo sūnumi, nerasdamas jame siekiamo idealo. Įpusėjęs penktam dešimtmečiui, jis palieka Vokliūzą, daug keliauja, dažnai keičia gyvenamą vietą, pagaliau apsistoja Paduvoje, kur gyvena įtemptą kūrybinį, tačiau vienišą gyvenimą.

Laura mirė, kaip liudija Petrarkos įrašas Vergilijaus raštų aplanke, 1348 m. balandžio šeštą dieną, tai yra to paties mėnesio ir tą pačią dieną ir dargi valandą, kai jis pirmą kartą ją išvydo prieš 21 metus. Toks sutapimas, suprantama, gali būti tik simbolinis, panaudotas kaip poetinė alegorija.

Šį lemtingą savo gyvenimo įvykį poetas pažymi gilaus liūdesio eilėmis. Jo lūpose išseko juokas, dingo pasitikėjimas savimi. Mylimos jam neatstos nei aukso krūvos, nei karališkasis skeptras. Petrarka buvo vainikuotas poezijos karaliaus laurų vainiku 1341 m. Kapitoliuje. Ką veikti toliau, kur rast sau vietą, kame skandinti savo liūdesį, — klausia poetas viename iš pašvęstų Lauros mirčiai sonetų (Son. 269). Ateitis jam regis atšiauri, kaip ir dabartis. Gyvenimas buvo tik praeityje, bet kokia prasmė priminti praeitį, jeigu nėra vilties ją sugrąžinti. Ir tik pajuokos vertas gailestis sau gali rišti poetą su gyvenimu. Tai gyvenimas, panašus į paraližuoto pastangas plaukti, laivą be burių, užgesusį švyturį (Son. 271).

Mirusi Laura tampa poetui lauro — poetinės garbės simboliu, įkūnija gyvenimo prasmės siekimą.

Taigi, Lauros — moters paslaptis Petrarkos gyvenime ir poetinėje kūryboje, poe-

RANKOS PASPAUDIMAS

O. K.

Žmonės spaudžia veinas kitam rankas, kai yra supažindinami, kai sveikina kuria nors proga ar reiškia užuojautą.

Įprasta, kad moteris pirmoji išties ranką vyriškiui, vyresnis žmogus — jaunesniam, viršininkas — pavaldiniui. Aukštą padėtį užimantiems asmenims, seneliams, giminėms šių taisyklių laikytis nebūtina. Netinkamai pasielgs aštuoniolikmetė, jei pirmoji išties ranką pažįstamam pagyvenusiam vyriškiui. Ką jis tokiu atveju turi daryti? Savaime suprantama, jis turi maloniai paspausti merginai ranką, o ne laukti, kol vargšėlė susipras ją nuleisti.

Kai sveikinasi ar atsisveikina keli žmonės iš karto, pasitaiko, kad jie paduoda viens kitam rankas kryžmai. Iš šalies atrodo negražiai. Išties rankas vienos kitoms turi moterys, paskui — vyrai.

Visada paduodama dešinė ranka, ir tik tada, kai jos negalima išlaisvinti, atsiprašius, ištiesiama kairė. Labai negražu, kai nerūpestingai pakišama vienas ar keli pirštai arba iš viso delsiama paduoti ranką. Ranką ištieskite ryžtingai, neabejodami, kad neatrodytų, jog dėl kažkurių priežasčių jūs visai nenorite sveikintis.

Ranką paduoti reikia laisvai. Teatrališki gestai čia juokingi ir negražūs, jie parodo, kad žmogus nemoka arba nenori būti natūraliai mandagus, ir dėl to viskas jam išeina dirbtinai, nenuoširdžiai. Iš mandagumo reikia ranką truputį palaikyti. Tačiau laikyti per ilgai arba stipriai ją kratyti ne-

tinio įkvėpimo paslaptis paliko neatskleista. Ar buvo ji tikra, egzistavusi moteris, kurią mylėjo poetas, ar jina tikrai poetinė alegorija, jo amžininkai šiuo klausimu giliau nesidomėjo, o vėlesnių kartų biografai buvo bejėgiai į šį klausimą atsakyti. O gal tai didelės, tyros meilės poreikis, kurios poetas siekė gyvenime ir kurios nesugebėjo surasti.

reikia, nes kitas gali sutrikti. Sveikintis abiem rankomis nepriimtina.

Paduotą ranką apimkite visais pirštais. Nerūpestingai kyštelėta ranka sukelia nemalonų įspūdį, nors dažnai taip daroma tik iš drovumo. Spausti rankos iki skausmo irgi nereikia. O nuoširdus, tvirtas rankos paspaudimas rodo, kad jūs džiaugiatės, sutikę draugą ar pažįstamą.

Juokingai atrodo žmonės, kai, paduodami ranką, labai žemai nusilenkia. Pakanka truputį palenkti galvą (vyriškiui — daugiau, moteriai — mažiau), kad harmoningai papildytumėt šią ceremoniją. Netinka, ištiesiant ranką, žiūrėti iš padilbų.

Gali pasitaikyti, kad, dirbant sode ar šeimininkaujant, jūsų rankos bus nelabai švarios. Jei tenka su kuo sveikintis, geriau tučtuojau nuėjus rankas nusiplauti, negu paskubomis ir blogai nusivalyti. Vietoj nešvarios rankos atkišti riešą ar alkūnę — netinka.

Kartais sunku susiorientuoti — ar, paduodant ranką, nusimauti pirštinę, ar ne. Taisyklė tokia: kai sveikinas vyrai, arba abu paduoda rankas su pirštinėmis, arba abu jas nusimauna. Negalima ištiesi pirštinėtos rankos tam, kuris yra be pirštinės, arba atvirkščiai, nusimauti pirštinę, kai vyresnis arba viršininkas paduoda jums pirštinėtą ranką — toks poelgis gali jį sutrikyti, pasirodyti užuomina, kad ir jam reikia nusimauti pirštinę.

Moteris, paduodama ranką vyriškiui, gali pirštinės nenusimauti, o vyras turi būti be pirštinės. Tik išimtinai, pavyzdžiui, jei labai šalta arba skauda ranką, vyriškis, atsiprašęs, pirštinės gali nenusimauti. Jei labai šalta, niekas neturi teisės reikalauti, kad sveikindamiesi nusimautumėte pirštinę. Mandagumo normas reikia taikyti prie aplinkybių.

Kad nebūtų nesusipratimų, įeinant į patalpą, geriausia iškart nusimauti pirštinės. Pokylyje, koncerte ar kitose iškilmėse pirštinės papildoma elegantiška moters tualetą ir, paduodant ranką, galima jų nenusimauti. Per laidotuves mirusiojo giminės netgi su moterimis, pagyvenusiais žmonėmis ir vir-

šininkais gali sveikintis, nenusimaudami pirštinių. Pareikšdami užuojautą, atėjusieji į laidotuves gali būti su pirštinėmis, jei jos juodos. Netinka pirštinių mauti greitai, skubiai — tai atlikti reikia ramiai.

Sveikintis ir paduoti ranką moteris gali sėdėdama, o vyras būtinai turi atsistoti; tik-tai seni ir įžymūs žmonės gali sveikintis sėdėdami. Paduodamos ranką moteris turi vadovautis tokia taisykle: pagyvenusi moteris gali sėdėti, jauna turi atsistoti; kai moteris paduoda ranką kitai, maždaug tokio pat amžiaus moteriai, atsistoti nereikia, jei ateina vyresnio amžiaus moteris, visos jaunesnės atsistoja.

Kai moteris ištiesia ranką vyriškiui, jis neturi teisės sėdėti. Jei vyriškis neatsistoja, jis šiurkščiai pažeidžia mandagumo taisykles. Senukų ir ligonių tai neliečia, bet atsi-prašyti vis tiek jie privalo.

Vyrai rankas vienas kitam paduoda stovėdami. Artimi draugai šios taisyklės gali nesilaikyti, bet tik tada, kai jų tarpe nėra kitų, mažai pažįstamų žmonių.

- Kambodijos pabėgėlių stovykloje Tailande, apie 220 mylių nuo Surino, yra 4.800 atbėgusių kambodiečių. Daugelis jų matė savo žmonas, savo vaikus, nužudomus jų akyse. Pasakojama, kad komunistai iš savo krašto sostinės Phnom Pneh, turėjusios apie 4 mil. gyventojų, beveik visus išvarė. Jie nori organizuoti grynai marksistinę valstybę, panaikindami pinigus, al-gas, turgus, net ir miestus. Seniai, ligonys, intelektualai daugelyje vietų žudomi.

- Lenkijoje komunistinė vyriausybė vis skriaudžia katalikus. Vatikano radijas paskelbė Lenkijos vyskupų nusiskundimą, kad sudaromi sunkumai toms šeimoms, kurių namuose vasarą vyko rekolekcijos; vartojamos represijos prieš katalikus, kurie keliavo į Lenkijos šventovę Čenstakavą, vyriausybė laužo savo 1950 m. pasižadėjimą neimti klierikų į kariuomenę.

- Asmeniniu savo įgaliotiniu prie Vatikano prez. Carteris paskyrė buvusi Niujorko burmistrą Robertą Wagnerį.

- Lenkijoje po 31 m. komunistų valdymo kunigų yra 20.000, net 6.000 daugiau negu buvo II Pasaulinio karo išvakarėse 1938 m. Vienuolių seselių dabar yra 32.000, taigi dvigubai daugiau negu 1938 m. Tikintieji stiprūs visuose gyventojų sluoksniuose.

Ona Mikailaitė

PENKI MAŽI PRISIMINIMAI.

VIENĄ AKIMIRKĄ

*Vieną akimirką
mes susidūrėm:
mano žemė
ir aš.*

*Kaipgi
tą vieną akimirką
jos dulkės
prilips man prie kojų?
Ir kaipgi
tą vieną akimirką
nuo jos atsiplėš
švininė mano širdis?*

*Vieną akimirką
mes susidūrėm:
mano žemė ir aš.
Ir dabar nežinau,
kas ilgiau užsiliks, —
mano pėdsakai ten? . .
ar jos antspaudas
įkaitintam mano pade? . .*

AZALIJOS VILNIAUS GATVĖJE

*Vos išaušus,
jūs sningat žiedais,
mažieji azalijų medeliai,
eilėmis surikiuoti
Vilniaus plačiąja gatve.
O jūsų duoklės
niekas nepaiso;
šlavėjai skubomis sušluoja, —
tik aš suskaičiuoju,
įsirėmus lange.*

TRAKAI PAVAKARY

*Lieptu į praeitį
keliauju,*

*ir pilka, šniokščianti banga,
ir vėjas
palydi
į rausvų plytų pilį. . .*

*Tiktai —
ne praeitis čia!
T virtovė,
kurią kiekvienas
savo saloje pastatęs
saugo,
saulei gęstant
audringam ežere.*

AUŠROS VARTAI

*Banguotais laiptais
kyla maldininkai
ir glaudžiasi prie sienų tyliai,
ir vėl iš naujo
kabina savo širdis
votų vietoj
po Tavo ilgesingu juodu žvilgsniu.*

*Ir Tavo juodas veidas,
ir jų sidabro širdys
lygiai spindi
amžių užuovėjoje
čia.*

AERODROME

*Glėbiais
nuvytusias puokštes
nešame,
nebeįstengę
daugiau pasakyti,
ko nepasakė
nualpę žiedai,
suspausti
karštame delne.*

ŠEKSPYRAS(SHAKESPEARE)

J. Venckus, S. J.

Po Šv. Rašto gal nė viena kita knyga nėra taip dažnai cituojama, kaip Šekspyro veikalai. Kalbėtojai ir pamokslininkai dažnai savo mintis pailiustruoja citatomis iš Šekspyro dramų ir tragedijų. Jo posakiai yra originalūs, populiarūs, kartais net kaimietiški. *Othello* vaidinime Emilija sardoniskai pasako vyrams labai karčią tiesą, norėdama pavaizduoti lyčių kovą:

Jie yra kaip pilvai,
o mes visos tik maistas.
Jie godžiai ryja mus,
o kai jau pakankamai prisiryja,
tai atsirūgdami mus išmeta lauk.

Šekspyras sukūrė nemirtingus ir nepamirštamus žmogiškosios egzistencijos charakterius. Užtenka tik prisiminti Hamletą ir Makbetą. Hamletas — tai žmogiškoji paslaptis, lyg Egipto sfinksas, nukreipęs savo tylų žvilgsnį į smėlingas Afrikos dykumas. Žmogus yra kančios paslaptis, jo mįslė — "to be or not to be" (būti ar nebūti). Makbetas — tai įsikūnijusi blogybė, bet jo žmona dar baisesnė. Čia pasitvirtina priežodis, kad jeigu velnias neįstengia ko sugundyti, tai pasiunčia moterį.

Šekspyras gyveno maždaug tuo pačiu metu, kaip ir kitas žymus anglų rašytojas Miltonas, "Prarastojo rojaus" autorius. Apie Miltono gyvenimą yra tiek daug žinių, kad būtų galima prirašyti ištisus tomus, bet apie Šekspyrą maža ką težinome. Tik iš oficialių dokumentų žinome, kad jis buvo pakrikštytas 1564 m. balandžio 26 d. Manoma, kad jis buvo gimęs prieš tris dienas, t.y. balandžio 23 d. Kodėl jis apie save nepaliko žinių, kodėl jis taip slėpėsi nuo žmonių, nuo istorijos, nuo ateities, sunku pasakyti.

Gimtajame miestelyje Stratford - on - Avon buvo mokykla, kurią jis, be abejo, lankė. Žinome, kad jis mokėjo lotyniškai ir graikiškai, bet ar jis tas kalbas išmoko pradžios mokykloje ar kur kitur — nežinia. Baigęs mokyklą, dirbo namie. Tėvai buvo katalikai, dirbo ūkyje ir vertėsi kitokiais

įvairiais darbais. Sūnus William buvo apkaltingas vagyste, nes medžiojęs elnius bei kiškius dvarponio laukuose. Buvo už tai nu teisistas kalėti. Kai kas mano, kad dėl to jis pabėgęs į Londoną, kur ėmė dirbti prie teatro. Pradžioje jis prižiūrėjęs artistų arklius, nes tada artistai arkliais atvažiuodavo į repeticijas ir vaidinimus. Ten buvo pastebėti berniuko gabumai ir jam pradėjo duoti teatro vaidinimuose trumpus vaidmenis. Teatro darbas jam labai patiko.

Sulaukęs 18 metų, William susipažino su mergaite Anne Hathaway, kuri buvo aštuoneriais metais už jį vyresnė. Jis ją vedė ir po metų susilaukė dukrelės. Paskui gimė dvynukai: berniukas ir mergaitė. Berniukas, sulaukęs 11 metų, mirė. Tėvui tai buvo didelis smūgis, nes jau neliko, kas galėtų išlaikyti jo pavardę.

Šekspyras, dirbdamas Londono teatre, daug išmoko. Pradžioje jis perrašydavo artistams vaidmenis, paskui pradėjo pats vaidinti ir pagaliau tapo toks didelis dramaturgas.

To meto teatrą buvo galima pavadinti liaudies teatru. Teatro namas buvo pastatas su trimis sienomis, o ketvirtosios nebuvo. Jis buvo atviras, kad žiūrovai iš lauko galėtų matyti vaidinimus. Vaidindavo paprastai po pietų saulėtomis dienomis, nes nebuvo jokių šviesų. Viena vieta buvo atskirta; ten buvo kėdės, už kurias reikėjo mokėti, o toliau stovintieji galėjo žiūrėti nemokamai.

Galima kelti klausimą, kokiai tikybai Šekspyras priklausė. Ar jis buvo katalikas, ar anglikonas? Jis gimė 1564 m., o Anglija atsiskyrė nuo Romos 1534 m., tad tuo metu, kai jis gyveno Stratforde, ten daugelis žmonių dar galėjo būti slapti katalikai, nors viešai buvo reikalaujama priklausyti anglikonams, prisiekti ištikimybę karaliui ir anglikonų bažnyčiai bei atsisakyti nuo popiežiaus. Jeigu kurio nors asmens per visą mėnesį nematydavo anglikonų bažnyčioje, tai tuoj ateidavo paklausimas pasiaiškinti.

William Shakespeare

Atrodo, kad Šekspyras jautė simpatiją katalikams ir Kotrynai Aragonietei, Henriko VIII pirmajai žmonai, kurią Henrikas pametė ir norėjo gauti leidimą iš popiežiaus legaliai vesti Oną Boleyn. Popiežius nesutiko. Dėl to Henrikas atsiskyrė nuo Romos ir įsteigė savo bažnyčią. Šekspyras savo raštuose niekad nėra ką nors bloga pasakęs apie katalikybę. Priešingai, kai kuriuose savo veikaluose labai gražiai atvaizduoja dvasiškius.

Šekspyras gyveno ir prie karalienės Elzbietos, kuri labai persekiojo katalikus. Teatras buvo karališkoje globoje, todėl reikėjo surasti būdą sugyventi ir su katalikų priešais. Atrodo, kad pirmojoje savo kūrybos pusėje jis buvo aiškus katalikas, bet antrojoje bent viešai galėjo atrodyti anglikonas. Yra įdomus arkidiakono Richard Davies (mirė 1708) pasakymas, kad Šekspyras mirė ištikimas popiežiui—"he died as papist". Tad galima manyti, kad bent mirties valandą Šekspyras grįžo prie savo tėvų, ypač pamaldžios motinos, tikėjimo.

Ispanai XVI amžių vadina aukso amžiumi (Sigio de Oro), nes šiame amžiuje gyveno didžiausias jų rašytojas Cervantes ir

trys didieji šventieji: šv. Teresė iš Avilos, šv. Jonas nuo Kryžiaus ir šv. Ignacas Loyola. Anglai taip pat šį amžių vadina aukso amžiumi, nes jame gyveno ir kūrė didysis jų rašytojas Šekspyras. Bet šiame amžiuje Anglijoje vyko religinės kovos, kurios leido Ispanijai ir Portugalijai užimti Pietinę ir Vidurinę Ameriką, Meksiką, Filipinus.

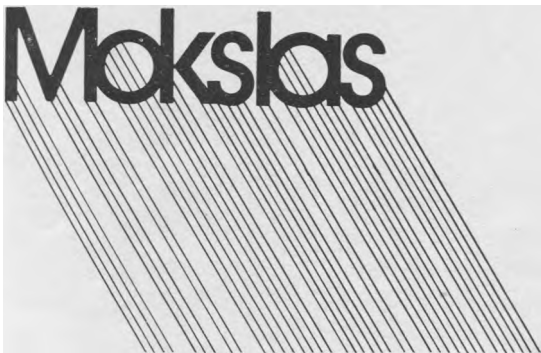
Šekspyras ne tik kūrė dramas, bet pats ir vaidino. Su kitais artistais jis buvo socialus. Teatras buvo jo karalystė. Jame jis praleidavo beveik visą savo laiką. Iš jo raštų matome, kad jis labai brangino gerą vardą. Štai kelios mintys iš Othello:

Vyro ir moters geras vardas,
mano mielas lorde,
yra jų sielų brangiausias deimantas.
Kas pavagia mano piniginę,
pavagia bevertes sąslavas.
Ji buvo mano — dabar jo.
Pinigas vergavo tūkstančiams.
Bet tas, kuris išplėšė gerą vardą,
atėmė iš manęs tai,
kas jo nepadarė turtingesnio,
bet neturtingesnis tapau aš.

Ir lietuviškas priežodis panašiai sako: "Garbę kitam nuplėši, pats nepraturtėsi". Kitoje vietoje Šekspyras sako, kad kas praranda gerą vardą, praranda savo nemirtingąją dalį.

Sulaukęs 46 metų amžiaus, Šekspyras pasitraukė iš teatro ir išvažiavo į savo gimtąjį Stratfordą. Likusius penkerius metus praleido be jokių viešų pareigų. Ką jis čia veikė, kaip paprastai, nežinome. Greičiausiai tvarkė savo raštus, kurie dabar yra žinomi. Visus kitus savo raštus sunaikino. Taip pat sunaikino visus laiškus ir įvairius rankraščius.

Jis mirė 1616 m. balandžio 23 d. Nuo kokios ligos mirė, nežinome. Jis visuomet laikėsi to dėsno, kad privatūs dalykai turi likti privatūs. Pasiliko tik jo testamentas, nes jo negalėjo sunaikinti. Laiku padalino savo turtus. Nepaliko jokios savo nuotraukos. Jo paveikslas dailininko buvo padarytas iš atminties. Jis buvo palaidotas bažnyčioje prie altoriaus.

Vilniaus universitetas - lietuvių tautinio atgimimo židinys

Dr. Alicija Rūgytė

Vilniaus universitetas, įkurtas 1579 metais, turėjo nepaprastai daug reikšmės lietuvių gyvenimui. Tame pirmajame Rytų Europos kultūros židinyje mokėsi lietuvių jaunimas. Karalius Steponas Batoras suteikė universitetui įvairias privilegijas ir visišką autonomiją. Universiteto rektorius buvo skiriamas jėzuitų provincijolo.

Nors Vilniaus universitete, kaip ir kitose to meto aukštosiose mokyklose, visi dalykai buvo dėstomi lotynų kalba, bet ir lietuvių kalba čia turėjo aiškią vietą. Per iškilmes kabėdavo didžiojo Lietuvos kunigaikščio herbas, būdavo pabrėžiama didikų lietuviška kilmė ir aukštinama lietuvių tautos didinga praeitis. Į lietuvius studentus būdavo kreipiamasi žodžiais "luvenes Gedimini" (Gedimino jaunime). Lietuvių kalbos buvo mokomi teologijos studentai. Jie buvo ruošiami būti Lietuvos pamokslininkais. Lietuvių kalba taip pat būdavo dėstoma jėzuitų naujokyne ir kunigų seminarijose. Buvo norima, kad studentai, atėję į teologijos fakultetą, jau būtų pramokę lietuvių kalbos.

Norint sužadinti didesnę susidomėjimą dėstomaisiais dalykais, universitete būdavo organizuojami įvairūs būreliai. Yra žinoma, kad XVII a. pradžioje buvo ir lietuvių kalbos pasitobulinimo būrelis. Būreliai buvo vadinami akademijomis ir globojami profesorių. Jėzuitai rūpinosi, kad Šv. Jono baž-

nyčioje, priklausiusioje universitetui, pamokslai būtų sakomi tik lietuviškai.

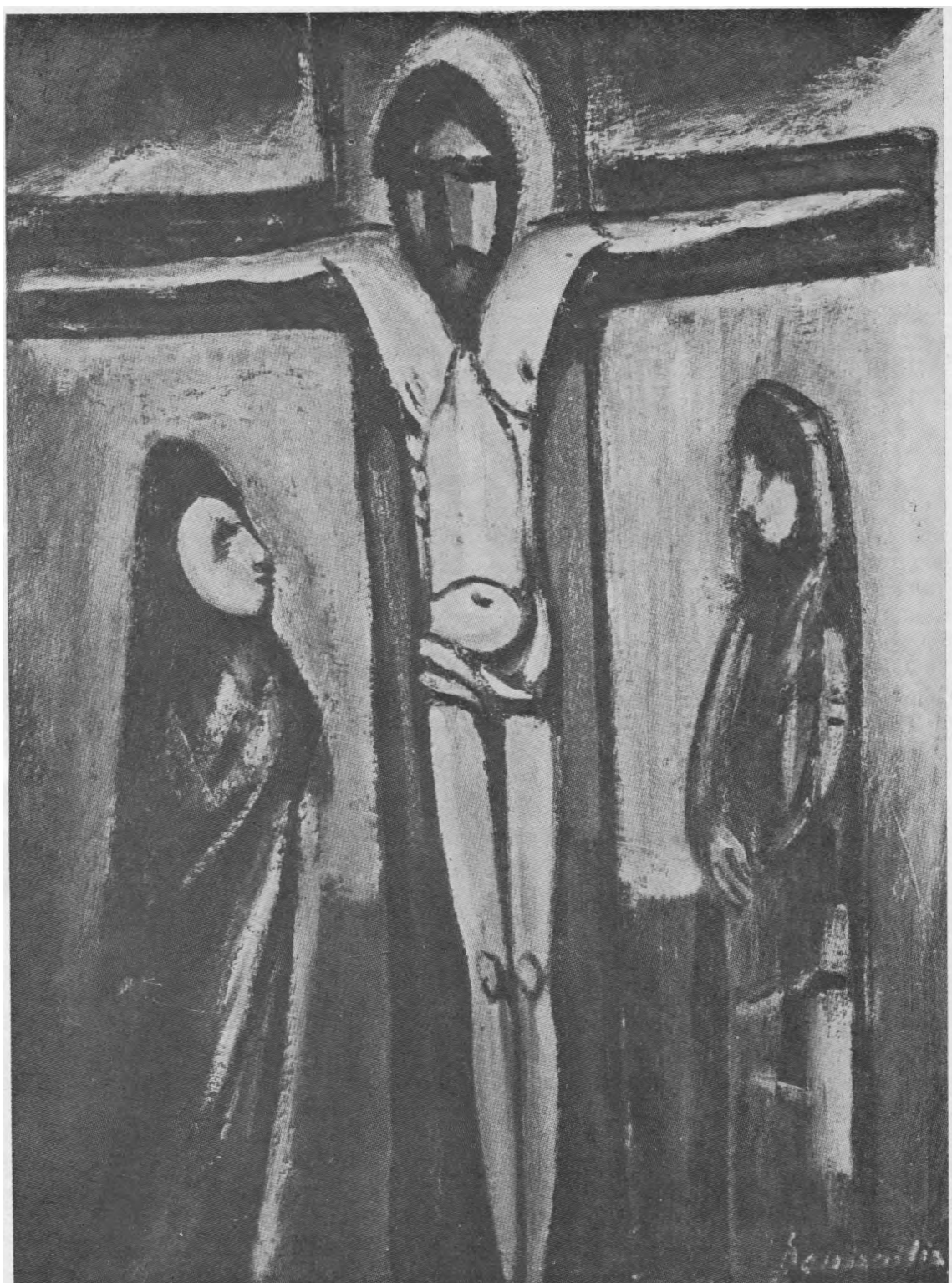
Kai universitetą aplankydavo karalius, vyskupas ar koks nors kitas aukštas dignitorius, jis būdavo sveikinamas įvairiomis kalbomis, žinoma, ir lietuvių. Pirmas mums žinomas 1589 m. lietuvių kalba išspausdintas tekstas yra panegirika didžiajam Lietuvos kunigaikščiui ir Lenkijos karaliui Zigmantui Vazai, kai jis lankėsi Vilniuje.

Būdavo rengiami vaidinimai įvairiomis progomis: mokslo metų pradžioje ir pabaigoje, o taip pat per didesnes šventes. Temos daugiausia būdavo didaktinės, imamos iš Lietuvos istorijos: Algirdas, Vaidevutis, Skirgaila, Žalgirio mūšis ir pan. Šiems vaidinimams medžiagą imdavo iš Kojelavičiaus, Strijausko ir kitų istorikų veikalų. Tuose vaidinimuose ypač būdavo iškeliami lietuvių didvyriškumas ir tautiniai siekiai. Prologai būdavo sakomi lietuvių, lenkų, gudų kalbomis.

Nežiūrint to, kad universitete nebuvo lietuvių kalbos katedros, Lietuvos istorija ir lietuvių kalba imta vis labiau ir labiau domėtis. Juk čia mokslus ėjo *lietuvių jaunimas*, kuris turėjo nemažą įtakos, žadinant tautinį susipratimą, ugdant lietuvių literatūrą, tiriant Lietuvos istoriją. Jaunimas, susipažinęs su įvairių kraštų istorija bei kultūra, labiau susidomėjo ir savąja. Ksaveras Bogušas parašė lenkų kalba studiją apie lietuvių kalbos kilmę. Prof. P. Paprockis 1761 m. taip pat lenkų kalba paruošė vadovėlį "Namų žinios apie Lietuvos Didžiąją Kunigaikštiją ir tautos istoriją".

UNIVERSITETO SPAUSTUVĖ

Kunigaikštis Mikalojus Radvila 1575 m. padovanojo jėzuitams spaustuvę, kurioje tuoj pradėta spausdinti ypač religinio turinio knygos. Jau 1576 m. buvo išspausdinta pirmoji knyga lotynų kalba "Už Švenčiausią Sakramentą prieš Zvinglio ereziją". Kaip žinome, pirmoji knyga lietuvių kalba, bet gotiškomis raidėmis buvo išspausdinta 1547 m. Karaliaučiuje — tai "Mažvydo katekizmas". Bet pirmoji lietuviška knyga lotynų raidėmis išspausdinta šioje Vilniaus akade-

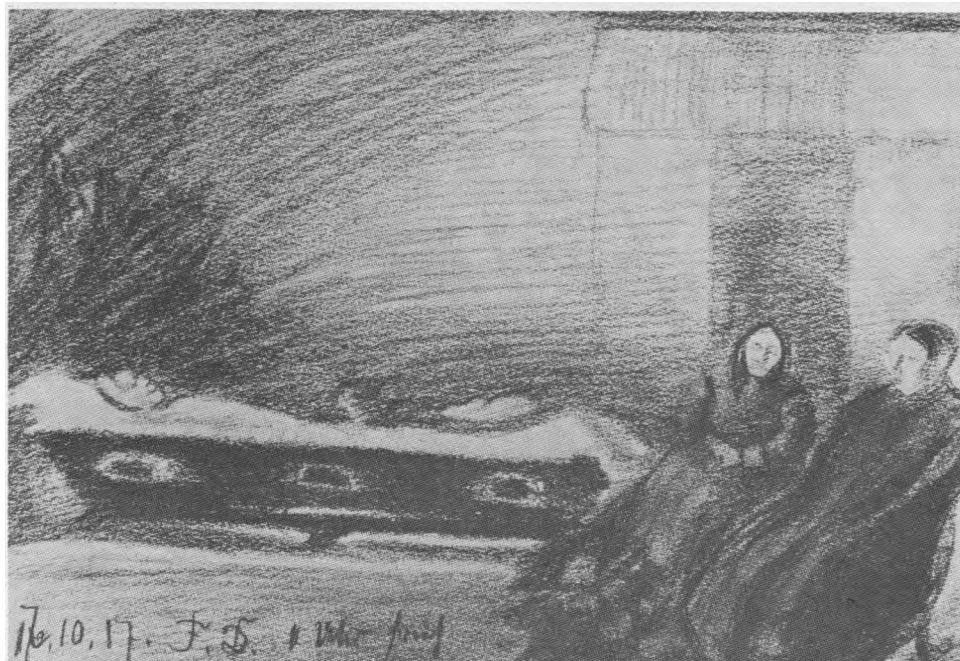
Pranas Domšaitis

Nukryžijavimas

Pranas Domšaitis

Keturios figūros

Pranas Domšaitis

Motinos mirtis

mijos spaustuvėje buvo ispano jėzuito J. Ledesmos parašytas ir M. Daukšos išverstas "Ledesmos katekizmas" (1595 m.).

Paminėsime dar keletą svarbesnių Vilniaus akademijos išleistu lietuviškų knygų.

K. Sirvydas (1580-1631) — "Punktai sakymų". Sirvydas parašė ir lietuvių kalbos gramatiką.

J. Jaknavičius (1589-1668) — "Evangelijos lenkiškai ir lietuviškai". Buvo toks didelis šios knygos pareikalavimas, kad ji turėjo būti perspausdinta net 40 kartų.

P. Šrubauskas (1620-1680) parašė labai reikalingą "Lietuvių katalikų giesmyną" ir katekizmą.

S. M. Slavočinskis (1624-1661) parašė "Katalikų giesmyną", kuriame buvo 190 giesmių ir psalmių, išverstų iš lenkų ir lotynų kalbos. Lietuvių kalba gryna ir žodinga, gana aukšto literatūrinio lygio.

1681 m. išleista pirmoji lietuvių kalba maldaknygė, parašyta domininkono Jurgio Kasakausko. Tų maldaknygių iki 1773 m. buvo išėję 11 laidų.

1750 m. išspausdinta maldaknygė žemaičiams "Žemaitis prigimtu sava liežuvium Po-
nų Dievą garbin".

1759 m. išleista "Mokslas skaytima Raszto".

Nuo 1735 m. pradėta leisti Akademijos spaustuvėje kalendoriai.

Iki 1773 m. šioje spaustuvėje buvo išspausdinta 85 lietuviškos knygos. 1760 m. pradėjo eiti pirmasis periodinis laikraštis Lietuvoje, deja, lenkų kalba — "Kurjer Litewski".

Iš pateiktų duomenų matome, kad senasis Vilniaus universitetas išmokslino daug lietuvių inteligentų, savo darbais palikusių didelį įnašą ateinančioms kartoms, kurios vėliau perėmė visuomeninę ir politinę vadovavimą Lietuvoje.

UNIVERSITETO REKTORIAI IR PROFESORIAI

Paminėsime vieną kitą daugiau lietuvių bei pasitarnavusių rektorių bei profesorių.

Istorikas Vijūkas Kojelavičius 1654-1655 m. buvo universiteto rektorius, o paskui profesoriavo. Jis kruopščiai rinko medžiagą

Lietuvos istorijai. Tai objektyvus ir kritiškas istorikas. Jis vertinamas iki mūsų laikų.

Počobutas buvo žymus astronomas ir geras universiteto administratorius.

Teisininkas Jeronimas Stojnauskas buvo ilgametis rektorius XVIII a. pabaigoje. Jis buvo vienas iš autorių, parašiusių naująjį universiteto statutą. Iš profesorių reikalavo aukštų kvalifikacijų.

J. Sniadeckis baigė tvarkyti Vilniaus universitetą pagal naują statutą. Pasižymėjo mokslu ir veiklumu. Jam reikėjo tikrai didelio takto ir išminties tvarkyti Lietuvos mokslo židinį po III Lietuvos padalinimo, kai Lietuva priklausė Rusijai, žymiai žemės kultūros tautai. Jis sutvarkė teatrą, pastatė puikius šiltnamius botanikos sode, pastatė patalpas veterinarijos mokyklai, kuri žemės ūkio kraštui buvo labai reikalinga. Visokiais būdais rūpinosi užkirsti kelią rusifikacijai. 1812 m, Napoleono karo metu gynė universitetą nuo prancūzų, o vėliau nuo rusų kariuomenių. Didino katedrų skaičių, siekė mokslo pažangos, kvietė profesoriauti jau baigusius Vilniaus universitetą ir pasiruošusius profesūrai.

Rektorius Vladislovas Daukša siuntė studentus specializuotis į užsienius.

Universitete buvo nemaža profesorių, susirūpinusių lietuviybės ugdymu. Paminėtinas prof. A. Klingevičius, vėliau tapęs vyskupu. Prof. Z. Nemčevskis apie Lietuvą ir lietuvius parašė prancūzų kalba ilgą straipsnį knygai, išleisti Prancūzijoje. Labai skatino leisti lietuviškus vadovėlius mokykloms vokiečių kilmės profesorius Lelevelis. Jis parašė veikalą "Žvilgsnis į lietuvių tautos senovę ir ryšius su geruliais". Šiuo veikalu jis sukritikavo teoriją, kuri bandė įrodyti lietuvių kilmę iš romėnų. Išleido Lietuvos istoriją prancūzų kalba, rašė straipsnius apie Lietuvos archeologinius paminklus. Jo pasakaitų klausė Simanas Daukantas ir S. Stanevičius.

Prof. L. Z. Onacevičius įrodinėjo, kad Lietuva visada buvo savarankiška valstybė sąjungoje su Lenkija. Jis daug padėjo sukurti Lietuvos istorijos mokslą, rodydamas meilę Lietuvai. Savo pažiūromis jis paveikė

ir mūsų istoriką S. Daukantą. Ukrainietis prof. J. Lobjka skatino studentus rinkti žinias apie Lietuvos miestus. Jis palaikė ryšius su Dionyzu Poška ir kitais, kurie domėjosi Lietuvos praeitimi. Prof. J. Jaroševičius parašė išsamų veikalą apie Lietuvą, pavadintą "Lietuvos paveikslas". Prof. J. Daniliauskas buvo Lietuvos teisės istorikas. Prof. Maliauskas siuntė lietuvius studentus į užsienį specializuotis. Prof. Tvardauskas pasižymėjo drąsa, energija ir iniciatyva kovoje su rusais, ginant universiteto reikalus. Matematikas prof. T. Žebrauskas sukūrė Vilniaus universiteto observatorijos projektą. Profesoriai matematikai rengė studentus, nes buvo reikalingi specialistai sparčiai Lietuvoje besivystančiai fortifikacijai, geodezijai ir kartografijai.

Europoje buvo garsus Vienos universiteto prof. Jonas Frankas. Jis buvo pakviestas į Vilniaus universitetą 1804 m. dėstyti terapiją. Čia jis patobulino klinikas, perorganizavo medicinos fakultetą Europos universitetų pavyzdžiu, pagaliau buvo pakviestas į Petrapilį pas carą Aleksandrą I. Vilniuje liko jo sūnus, medicinos prof. Juozas Frankas, kuris, ilgai profesoriaudamas, visiškai atsidavė Lietuvos reikalams ir užsipelnė pagarbos lietuvių visuomenėje. Jo pastangomis buvo įkurta Vilniuje pirmoji Gydytojų draugija. 1842 m. uždarius medicinos fakultetą, toji draugija gyvavo Maskvos universitete, kur persikėlė dalis lietuvių studentų. Frankas Vilniuje įkūrė keletą labdaros draugijų neturtingiems studentams šelpiti.

Universiteto gyvavimo pradžioje daugumas profesorių buvo svetimtaučiai, bet ilgainiui svetimtaučių skaičius vis mažėjo ir atsirasdavo vis daugiau ir daugiau lietuvių. Universitetas nuolat tobulėjo ir mokslo pažangos atžvilgiu. Studentų skaičius nuolat didėjo.

UNIVERSITETO KORPORACIJOS BEI DRAUGIJOS

Vilniaus universitete buvo įsteigta "Mokslininkų korporacija". Jai priklausė profesoriai, kurie ne tik dėstė, bet dirbo ir

mokslinį darbą. Kiekvieno mėnesio 15 d. būdavo rengiamos *mokslo sesijos*, kuriose būdavo skaitomi įvairūs moksliniai referatai. Juos skaitydavo iš eilės visi profesoriai. Rugsėjo 15 d. pradėdant mokslo metus ir balandžio 30 d. baigiant, būdavo rengiamos viešos sesijos. Jose būdavo skaitomi geriausi praėjusių mokslo metų referatai. Čia būdavo viešai įvertinami mokslo veikalai ir pranešta apie atliktus mokslo tyrinėjimus. Tose sesijose pirmininkaudavo pats rektorius. Tas sesijas gausiai lankydavo Vilniaus visuomenė.

Buvo ir kitokių profesorių draugijų, pvz. "Knygų spausdinimo draugija". Ji atliko labai didelį kultūrinį darbą, nes jos pastangomis buvo išspausdintas Lietuvos statutas. Jį vis tobulinant, buvo išspausdintos trys laidos: 1529, 1566 ir 1588 m.

Studentai taip pat turėjo įvairių draugijų: religinių, moralinių, mokslinių, meninių, patriotinių. Šias pastarąsias rusų valdžia draudė, todėl jos veikė slapta.

1572 m. garsus pamokslininkas kun. Petras Skarga įsteigė "Švenčiausiojo Sakramento draugiją" katalikybei stiprinti prieš Lietuvoje paplitusį protestantizmą. 1586 m. buvo įkurta Marijos Sodalicija, kuriai priklausė beveik visi profesoriai ir studentai. Sodalicija gyvavo iki Jėzuitų ordino panaikinimo 1773 m. Prof. Tvardauskas, vėliau universiteto rektorius, įsteigė "Jaunimo tobulinimosi organizaciją". 1805 m. buvo įkurta "Moralinių mokslų" draugija, kuriai daugiausia priklausė humanitarinių mokslų studentai. Šioje draugijoje veikė ir prof., istorikas Lelevelis. Šio būrelio nariais buvo ir mūsų rašytojai: Simanas Daukantas, Stanevičius, Plateris. 1805 m. muzikas Moniuška įsteigė "Menininkų draugiją", kurion būrėsi muzikai ir kitų meno šakų studentai. 1806 m. buvo įsteigta "Mokslo draugija". Ji buvo pati gausiausia. Jos tikslai: mokslo pažanga, pagalba mažiau gabiems studentams, asmens tobulinimas.

Kai prasidėjo valdžios vis didesnis rusinimo darbas, įsisteigė "Filomatų-Filaretų" draugija, kurios tikslas buvo tėvynė Lietuva ir mokslas. Ją rėmė daugelis profesorių. Jai

priklausė ir Adomas Mickevičius, tada dar studentas, gražiai rašęs apie Lietuvą ir lietuvius. Susirinkimuose jis skaitydavo savo kūrybą apie Lietuvą. Jo kūryboje gimtinė prakalbėjo iki šiol neatskleistu poezijos žaivingumu.

Ši draugija turėjo labai daug narių, todėl našesniai veikimui ji buvo padalinta į sekcijas po 24 studentus, kur buvo nagrinėjami kurios nors srities mokslo dalykai. Norint įtraukti vis daugiau narių į organizacinį darbą, draugijos pirmininkas buvo renkamas tik pusei metų, o sekcijų pirmininkai tik trimis mėnesiais. Naują narį primant, pirmininkas savo kalboje jį įpareigojo būti geru tėvynės sūnumi ir garsinti Lietuvos vardą.

Deja, tokia graži lietuviškoji veikla nuo 1825 metų pradėta vis labiau varžyti. Sosto atsisakius Aleksandrui I, jo vietą užėmęs brolis caras Nikolajus I pradėjo smarkų rusinimo darbą Lietuvoje. Studentų draugijos galėjo veikti tik slapta. Pradėta suiminėti studentus ir tremti į Rusijos gilumą įvairiems darbams. Tačiau studentija dirbo Lietuvos naudai, nežiūrindami pavojų ir persekiojimų. Jie dirbo taikiai ir darniai, atsimindami protėvių klaidas, kai dėl tarpusavio nesantaikų prarado Lietuvai laisvę.

VILNIAUS UNIVERSITETAS IR LIETUVIŲ TAUTINIS ATGIMIMAS

Po Kriavos akto 1385 m. ir po Lietuvos krikšto 1387 m., kada Jogaila apsigyveno Lenkijoje, prasidėjo Lietuvos bajorų bendravimas su lenkais ir jaunimo bei bajorijos lenkinimo periodas. Prasidėjus 1517 m. reformacijai Vokietijoje, lietuvių bajorų jaunimas, studijuodamas vokiečių universitetuose, priėmė Liuterio ir Kalvino skelbiamą tikėjimą. Lietuvoje buvo įsteigtos reformattų mokyklos, kur jaunimas buvo vokietinamas.

Kai 1568 m. į Lietuvą atvyko jėzuitai ir pradėjo steigti mokyklas, mokyklų tinklas vis didėjo ir didėjo iki 1773 m., kada jėzuitų ordinas buvo uždarytas. 1579 m. įsteigtas Vilniaus universitetas turėjo lietuvybei neįkainojamos reikšmės. Jame mokėsi daug

lietuvių jaunimo. Nemaža ir sulenkėjusių bajorų tapo *susipratusiais lietuviais*: *Tiškevičiai* Palangoje, *Plateriai* Švėkšnoje, *Oginskiai* Plungėje bei Rietave ir t.t.

Vilniaus universitetą galėjo lankyti ne tik bajorai, bet ir valstiečių sūnūs. Nors dalis jų sulenkėjo, bet kiti liko ištikimi savo protėviams, savo kraštui. Susipažinę su didinga Lietuvos praeitimi, jie išjudino ir visą lietuvių visuomenę, jie buvo tautinio atgimimo pranašai. Tik jų dėka XIX a. antrojoje pusėje kilo reakcija prieš Lietuvos rusinimą, kuri ypač paastrėjo spaudos draudimo metu 1864-1904 m.

Vilniaus universitetas davė daug mokslo vyrų, kurie garsino Lietuvos vardą savo darbais, kiti auklėjo Lietuvos jaunimą arba tapo uoliais visuomenės veikėjais-patriotais, davę gražų pavyzdį ir vėlesniems mūsų atgimimo pionieriams: Basanavičiui, Kudirkai, Maironiui, Tumui-Vaižgantui...

UNIVERSITETO UŽDARYMAS

Vilniaus universitetas nuo pat įsteigimo dienos buvo autonominis vienetas valstybėje. Jis tvarkėsi pagal savo statutą nepriklausomai nuo Lietuvos valdžios. Po 1795 m. Lietuvos ir Lenkijos padalinimo universitetui buvo palikta autonomija iki 1825 metų, kol Rusiją valdė caras Aleksandras I, o Vilniaus apygardos kuratorius buvo kunigaikštis Adomas Čartoriskis. Aleksandrui I atsisakius sosto, o Čartoriskui pasitraukus iš kuratoriaus pareigų, universitetas liko be nuoširdaus globėjo. Rektorių Pelikanas pradėjo varžyti universiteto autonomiją, bet mokslas vis dar ėjo sena vaga.

Rusų valdžia prie naujo caro Nikolajaus I pradėjo intensyvesnį rusinimo darbą. Ji matė, kad Vilniaus universitetas Lietuvos rusinimui priešinosi, tad nutarė jį uždaryti ir tik laukė tinkamos progos. Ta proga tuojau atsirado — tai 1831 metų sukilimas. Tuoj po jo, 1832 m. gegužės 1 dieną, universitetas buvo uždarytas, jo turtas nusavintas ir didelė jo dalis išvežta į Rusiją. Šis žiaurus caro įsakymas užgesino lietuvių švietimo židinį, švietusį lietuvius nuo 1579 metų.

Vilniuje buvo palikti tik du fakultetai: medicinos ir teologijos, nes tuo tarpu dar buvo atsižvelgta į visuomenės reikalus, kad sunku apsieiti be gydytojų ir kunigų. Ideologinis ir tautinis veikimas buvo visokiais būdais slopinamas ir trukdomas. Vis dėlto buvo veikama slaptai pasilikusių dviejų fakultetų studentų bei profesorių. Privatus studentų gyvenimas labai pasunkėjo. Speciali inspekcija vertė studentus laikyti karinės drausmės. Nepatenkinti rusinimu ir spauda studentai prisidėjo prie 1831 m. sukilimo. Studentai medikai buvo gerai susiorganizavę. Nežiūrint griežtos priežiūros, jie vis tiek turėjo slaptus susirinkimus, vadovaujant kai kuriems profesoriams.

Teologijos fakultete, arba Dvasinėje akademijoje, mokslas buvo labai aukštai pastatytas. Čia buvo tada žymių profesorių: busimasis vyskupas Motiejus Valančius, kun. Barauskas, kun. Skidelis, kun. Baginskis ir kt. Akademijos rektorium buvo žymus anų laikų rašytojas A. Osinskis.

Apie to meto Vilniuje likusių dviejų fakultetų studentus V. Koritinskis rašo, kad jų studentai labai gražiai bendradarbiavo: medikai laisvu laiku lankydavo teologijos paskaitas, o teologijos studentai — medicinos.

Kadangi ir akademijoje, ir medicinos fakultete rusų valdžios buvo įvestas beveik kariškas režimas, tai už mažiausią priešvalstybinę veiklą arba tik jos įtarimą galėjo būti uždaryti ir šie du fakultetai. 1839 m. rusų valdžia įtarė, kad medikas studentas Simas Konarskis veikia slaptoje studentų draugijoje. Buvo pradėtas tardymas ir daug medikų ištremta iš Vilniaus, o du profesoriai uždaryti į kalėjimą. Slapta studentų veikla buvo sustabdyta. Studentas S. Konarskis buvo sušaudytas.

Caras Nikolajus I jautė neapykantą Vakarų Europos kultūrai ir „aiškiai suprato, kad rusinimo pastangos bus veltui, kol Vilniuje veiks Vakarų Europos kultūros židinys, tad 1842 m. uždarė medicinos fakultetą, o teologijos fakultetas-akademija 1844 m. buvo perkelta į Petrapilį.

Vilniaus universiteto uždarymas buvo

tikrai barbariškas veiksmas ir didelis smūgis Lietuvos kultūriniam gyvenimui. Šis universitetas buvo tapęs vienu geriausių universitetų visoje Vakarų Europoje. Skausmingai susikaupusi Lietuvos visuomenė stebėjo ši žiaurų kultūros ardymą. Tokio barbariško veiksmo ji nesitikėjo. Atsipeikėjusi pradėjo ruošti 1863 m. sukilimą. Kraštas, netekęs mokslo židinio, buvo pasmerktas kultūrinei stagnacijai. Nors universitetas buvo uždarytas, bet jo paskleisti tautiniai idealai neužgeso. Jie gyvavo ir brendo. Lietuvos paverėjams nepasisekė išrauti su šaknimis tų stiprių tėvynės meilės daigų, nepasiekė visiškai užgesinti patriotizmo ugnelės. Ji ruseno ir ruseno, kol pagaliau, palankiai susiklosčius politinėms aplinkybėms, užsidegė dideliu gaisru — 1918 m. vasario 16 dieną Lietuva pasiskelbė esanti laisva!

Turėkime vilties, kad ir po dabartinės rusų komunistų spaudos vėl jai nušvis laisvės rytas, o Vilniaus universitetas, tapęs nauju mūsų tautos kultūros židiniu, stengsis atgaivinti tai, kas buvo pražudyta, ir atitaisyti, kas buvo suklastota.

- Filosofas Etienne Gilson, daugelio veikalų autorius, Prancūzijos katalikas, mirė 1978 m. rugsėjo 19 d., sulaukęs 84 m. amžiaus. Buvo vienas didžiausių viduramžių filosofijos žinovų, rašė studijinius veikalus apie šv. Tomo filosofiją.

- Vokietijoje veikia vokiečių mergaičių — gimnazisčių — grupė, pasivadinsi Nijolės Sadūnaitės) vardu. Jos išmoko porą giesmių lietuviškai ir, atvykusios iš savo būstinės — Donauvoerto (Bavarijoje) į Koelną, dalyvavo katedroje suruoštos lietuvių pamaldose (X. 7), lietuviškai pagiedodamos. Pirmiau ši vokiečių grupė suruošė pamaldas už persekiojamą Nijolės Sadūnaitės tikėjimo brolius Lietuvoje.

- Pirmą kartą seselė vienuolė Duluth, Minn. vyskupijoje, JAV-se, paskirta valdyti parapiją, pavaduojant trūkstamus kunigus. Tai benediktinė seselė Marija Paulė Ludwig. Ji administruoja Gailestingosios Dievo Motinos parapiją Duluth mieste, atlikdama visas parapijos administravimo pareigas, išskyrus sakramentų teikimą. Ji yra dirbusi Čilės misijose, o sugrįžusi buvo Duluth vyskupijos sielovados taryboje.

Kodėl vaikai pabėga iš namų (I)

D. Bindokienė

Iš namų pabėgo duktė (ar sūnus). Tėvams skausmas, rūpestis, galbūt gėda, o pažįstamiems ir nepažįstamiems naujų kalbų, spėliojimų, gandų. Kas kaltas, kad jauna-metė mergaitė taip negarbingai pametė tėvų globą ir sauvališkai pakeitė savo gyvenimo linkmę? Ar kaltas tėvų elgesys — per didelis griežtumas, neatlaidumas, nepasitikėjimas? Gal reikia kaltinti vaiko savanaudiškumą, lengvabūdiškumą, atsakomybės ir pagarbos tėvų vertybėms stoką? Daugybė klausimų kyla pabėgusio vaiko tėvams, o taip pat ir visiems tiems, kurie apie pabėgimą išgirsta. Juk ir jie turi paauglių dukterų, sūnų. Kas žino, rytoj ar poryt gali nuosavi vaikai tokią kvailystę iškrėsti. Jeigu kas galėtų atsakyti į visus tuos *kodėl*, gal būtų įmanoma savąją šeimą nuo tokios nelaimės apsaugoti...

Kadangi lietuviškų šeimų tarpe vis dažniau pasitaiko atvejų, kai vaikai palieka savo namus ir iškeliauja nuotykių ieškoti, kilo mintis paieškoti atsakymų pas tuos, kurie asmeniškai su šia problema yra susidūrę — apklausinėti pabėgusias iš namų mergaites ir jų šeimas ir tuo būdu paieškoti priežasčių iš namų pabėgimams. Kodėl, būtent, mergaites, o ne berniukus, kurių nė kiek ne mažesnis skaičius išeina iš namų "šunims šėko piauti"? Mergaitės pasirinktos todėl, kad tėvai ir visuomenė taip stipriai nereaguoja, kada jaunas vyras išeina iš namų prieš tėvų

valią, o be to, mergaitės yra atviresnės ir lengviau jas priprašyti, kad pasipasakotų.

Buvo kreiptasi į dešimt tokių pabėgėlių mergaičių, kurias atrasti buvo gana lengva: dalis buvo asmeniškų pažįstamų ratelyje, kitos buvo rekomenduotos draugių, draugų, giminaičių. Atrodo, kad beveik kiekviena lietuvių šeima yra vienokiu ar kitokiu būdu susidūrusi su pabėgusiu iš namų jaunuoliu, ir ši tema visiems labai rūpi.

Visos mergaitės mielai sutiko kooperuotis. Atrodo, kad jos seniai laukė progos kur nors viešai išsipasakoti, gal net pasiteisinti ir tuo būdu atsikratyti kažkokiu dvasiniu sunkumu.

Penkios iš dešimties buvo ištekėjusios, viena išsiskyrusi su vyru, viena gyvena su draugu be vedybų, kitos — netekėjusios. Dvi iš jų gimusios Vokietijoje, taigi, kiek vyresnio amžiaus; kitos 16–23 metų. Pusė iš šio skaičiaus palaiko ryšius su tėvais — vienos gana artimus, kitų tėvai bent žino, kur dukterys gyvena ir, reikalui iškilus, galėtų jas pasiekti. Antroji pusė jokių ryšių su tėvais neturi nuo pat išėjimo iš namų ir nenori apie tėvus net girdėti.

Visos dešimt mergaičių baigusios katalikiškas parapišes ir aukštesniasias mokyklas, visos lankiusios lituanistines mokyklas, dvi net baigusios Pedagoginį Institutą. Bent iki išėjimo iš namų visos reguliariai lankė bažnyčią ir priimdavo sakramentus, nors trys pasisakė, kad tai dariusios tik dėl tėvų, pačios tikrai nebūtų į bažnyčiąėjusios.

Lietuviškoje veikloje aktyviai dalyvavo septynios: penkios buvo skautės, dvi ateitininkės, viena mokytojavo lit. šeštadieninėje mokykloje, šešios šoko įvairiose tautinių šokių grupėse, viena priklausė jaunimo chorui. Kitos trys gyveno kiek toliau nuo pagrindinių lietuviškų kolonijų ir neturėjo progos lietuviškoje veikloje dalyvauti. Reikia pabrėžti žodį *neturėjo*, nes mielai būtų su lietuviais bendravusios, jeigu sąlygos būtų buvusios palankesnės. Po pabėgimo iš namų tik viena iš dešimt nepasitraukė iš lietuviškos visuomenės (tai Rimutė, kurios pabėgimas iš namų, kaip vėliau pamatysime, yra šiek tiek skirtingas).

Mergaičių šeimų sudėtys taip pat įvairios: dvi buvo vienturtės, kitos turėjo brolių, seserų. Tik vienos motina turėjo pastovų — aštuonių valandų — darbą, dviejų dirbo tik po kelias valandas, kai vaikai buvo mokykloje, o kitos buvo namų šeimininkės. Tik vienos tėvas buvo fabriko darbininkas, kitų — braižytojai, inžinieriai, vienas gydytojas, vienas turėjo maisto produktų pardavėjų, vienas buvo automobilių pardavėjas.

Kiekviena mergaitė buvo paprašyta savais žodžiais parašyti visą savo išėjimo iš tėvų namų prieš jų norą istoriją. Tik dvi parašė lietuviškai, o kitos aštuonios — angliškai. Iš dešimties buvo išrinktos penkios, kurių pasisakymus čia perteiksime. Žinoma, visų mergaičių vardai ir kai kurios gyvenimo aplinkybės pakeista, kad nesusidarytų nepatogumų joms ir tėvams.

Gavus autorių sutikimą, rašiniai buvo parodyti jų motinoms, prašant pasakyti savo mintis ir pastabas apie dukters pasakojimą. Viena atsisakė kooperuoti, vienos pasisakymai buvo tiek nelogiški ir nukrypę nuo temos (Rimutės motinos), kad neverta į juos kreipti dėmesio, o kitų trijų mintis spausdinsime po jų dukterų, kad susidarytų abipusis vaizdas: tėvų ir vaikų.

Pirmoji pasisako Aušra, kuri iš grupės vyriausia, gimusi Vokietijoje. Jauniausioji yra Rima — ji tik šešiolikos metų. Jos situacija yra skirtinga, nes Rima iš namų buvo priversta išeiti. Jos tėvai tarpusavyje nesugyvena, ruošiasi skyryboms, todėl Rima laikinai apsigyveno pas tetą. Dar pasisako Lidijs, Rūta ir Angelė. Visų jų tėvai tarpusavyje sugyvena neblogai, bent pagrindinių konfliktų neturi. Pastebėta, kad motinoms dažnai buvo palikta visiška atsakomybė už dukros auginimą ir auklėjimą, o tėvai laikėsi gana pasyviai. Dėl to ir dukters išėjimą iš namų stipriau pergyvena motina. Tėvas greičiau reaguoja pykčiu, o, motina — ašaromis, priekaištais, priežasčių ir pasiteisinimų ieškojimu.

Iš šių pasisakymų išvadų ar sprendimų daryti neįmanoma. Kiekvienos mergaitės situacija skiriasi ir todėl sunku atrasti bendrą vardiklį problemai spręsti. Reikėtų pa-

tyrinėti kur kas daugiau panašių atvejų, gal tada iškiltų koks bendras bruožas, kuris padėtų suprasti ne tik išėjusias iš namų, jų tėvus, bet ir tikrąsias to išėjimo priežastis. Gal tada būtų lengviau atrasti būdus toms priežastims pašalinti. Būtų įdomu ir naudinga, kad "Laiškų lietuviams" skaitytojai į šiuos straipsnelius gyvai reaguotų ir savo pasisakymais, siūlymais, komentarais padėtų bendrai spręsti šią, jau dažnokai pasikartojančią mūsų šeimų tarpe, negerovę.

AUŠRA PASAKOJA

Mano tėvai man buvo per seni. Ne tiek savo amžiumi, kiek savo galvoseną. Aš turėjau du brolius, bet buvau jauniausia šeimoje. Vienas brolis vedė vokiečių ir pasiliko gyventi Vokietijoje, kai visa šeima emigravo į JAV, o antrasis švaistosi po pasaulį ir niekur nenutupia. Tėvai, o ypač mama, niekad broliams nedraudė elgtis, kaip jie tik nori. Aš mažai prisimenu vyresnįjį, bet Erikas ėjo, kur norėjo, ir grįžo, kada jam patiko. Mama niekad jo nebarė, net nepapeikė. Jeigu grįždavo girtas ar šiaip vėlai, o kartais net porą naktų namie nenakvodavo, aš niekad negirdėjau blogo žodžio, jam pasakyto. Tik dėl to, kad aš mergaitė, mama aprėkdavo už kiekvieną menkniekį: mano drabužiai netinkami — sijonas per trumpas, per siauras, batukai per aukšti; mano plaukai per ilgi, lūpos per ryškiai dažytos. Aš negaliu grįžti po 12 nakties — motina stovi prie lango ir laukia. Jeigu berniukas, su kuriuo buvau išėjusi, susimanytų pabučiuoti, mama jam pamokslą tuoj pat atskaitytų! Kartą nepaskubėjau iš mašinos išlipti. Sėdėjom ir šnekėjom, net nebuvo susiglaudę, net už rankų nesilaikėm. Mama išlėkė iš namų šaukdama, kad aš paleistuvė, valkata! Atidariusi automobilio duris, ištempė mane laukan. Aš taip supykau, kad nė verkti nepajėgiau, o ji išplūdo, iškeikė mane ir pasikui beveik mėnesį nešnekėjo. Nė žodžio nepratarė, lyg manęs visai nebūtų buvę. Iš karto apsidžiaugiau — geriau jos tylą negu amžinas murmėjimas ir barimasis. Po kiek laiko taip neramu pasidarė, pradėjau visai subirti. Pagaliau buvo Kūčios — susitaikėm.

Verkėm abi apsikabinusios. Ji prižadėjo manęs tiek nebarti, o aš nežinau, ką žadėjau, nes nesijaučiau verta jos bausmių ir piktų žodžių.

Po kiek laiko viskas vėl prasidėjo iš naujo. Pikčiausia, kad visai nekaltai gaudavau bartis. Mama mane kaltindavo viskuo, o aš buvau tokia naivi vištelė ir visai nekaltą.

Vieną dieną su draugais išvažiavau į mišką. Buvo ruduo ir labai gražu. Kol mes vaikščiojom miške, kažkas pavogė mano draugo automobilį. Šiaip taip iššaukėme policiją, paskui kitą draugą, kad namo parvežtų. Buvau prižadėjusi namo grįžti anksti, nes visa šeima turėjome važiuoti į pusbrolio vardines. Galite įsivaizduoti, kaip neramiai jaučiausi važiuodama vėlai vakare namo. Visas namas buvo visiškai tamsus. Draugai atsisveikino ir nuvažiavo, o aš mėginau atsirakinti duris. Raktas netiko. Po kiek laiko supratau, kad užraktas pakeistas. Verandukėje radau dėžę su savo drabužiais ir knygomis. Aš buvau išmesta iš namų! Ką turėjau daryti? Nuėjau į artimiausią autobusą ir nuvažiavau pas draugę. Daiktų neėmiau, tegul sau turi.

Negalėčiau pasakyti, kad iš namų pabėgau, mane motina ir tėvas išmetė. Ką veikiau? Jau eilė metų gyvenu viena. Tėvų nuo to laiko nemačiau. Jie man yra mirę. Brolių, tą, kuris Amerikoje gyvena, buvau prieš metus sutikusi netyčia, bet mes vienas kitam neįdomūs. Turiu darbą, turiu gražų butą ir daug draugų. Per tuos metus esu gyvenusi ir taip, kaip mano mama mėgo mane tada nekaltai apkaltinti. Šiuo metu esu viena ir gyvenu gana dorai. Su lietuviais nesusitinku, beveik lietuviškai pamiršau. Niekuomet neištekėjau. Nenoriu šeimos, nenoriu būti tokia motina, kaip manoji buvo. Reikia pasitikėti vaikais. Kodėl ji mane apkaltindavo nebūtais dalykais? Aš buvau dora ir rimta mergaitė, o ji vis šaukdavo, vadindavo ištvirkėle. Kaltas ir tėvas, kad niekad neužtardavo, nesudraudavo jos. Jis buvo toks lėtas, tylus. Kartais man gaila tėvo, bet jau per vėlu. Aš sakau dar kartą — šeimoje turi

būti pasitikėjimas ir meilė. Tėvai turi pasitikėti savo vaikais!

ATSAKO AUŠROS MOTINA

Aš visada jaučiau, kad ji blogais keliais nueis ir nujautimas išsipildė. Dar tokia jaunutė, paauglė tyavo, o jau dažų ant veido prisikraudavo, lyg kokia gatvės merga. Sijonukas vos padorumą uždengia, nagai raudoni, plaukai palaidi, netvarkingi. Argi taip jauna lietuvaitė turi atrodyti? Jeigu perspėdavau, pasakydavau, pamokydavau, tuoj susukdavo nosį — nepatinka, mat, panaitei. Visaip mėginau, Dievas mato! Gražiuoju prašiau, kad nesivalkiotų naktimis, nesitrintų su bernais automobiliuose. Kai nepadėjo prašymai, bariausi. Aušra vis norėjo brolio pavyzdžiu sekti — ką gi, jis vyras, jam gėda neprikibs, o mergaitei... Aš žinau daug atsitikimų, kur nuvedė tėvų ir dorovės nepaisymas. Mano Aušrelė turėjo būti išsaugota. Deja, nepavyko man jos išsaugoti... Dievo baimės, respekto tėvams niekad ji neturėjo. Kartais atrodo, kad tokie laikai — Aušrelė gimė prieš pat emigraciją į Ameriką, tada buvo tiek rūpesčių, tiek vargo. Atsiliepė mergaitės būdai. Tėvas visai nepadėjo jos auginti — tavo duktė, tu tvarkykis. Moteriški reikalai, mat, jam nerūpi.

Nereikėjo tada jai taip išsižeisti ir iš namų išeiti. Žinoma, ji sako, kad mes išvijom. Mes tik pabauginėti norėjome, kad suprastų savo klaidas. Būtų gražiai atsiprašiusi, būtų atleidę, o dabar nuėjo šunkeliais ir gana.

Seniai Aušrelę bemačiau, seniai iš jos girdėjome. Kažin, kaip jai einasi? Vis duktė, nors ir nerimta. Aš tik meldžiuosi, kad į protą ateitų. Kiek prisimeldžiau, kiek ašarų išliejau! Kas tokiom tėvai, kas motinos ašaros? Aš jai nelinkiu tiek skausmo, kiek ji man yra suteikusi. Aš jai linkiu tik laimės. Norėjau išauklėti dora ir paklusnia mergaitę, bet spyriavosi vis lyg ožka. Vaikų pareiga yra klausyti tėvų ir gerbti jų pamokymus.

PASAKOJA LIDIJA

Mano mama nedalyvavo mano vestuvėse. Įsivaizduokite, koks tai pažeminimas lai-

mingiausią mano gyvenimo dieną. Kiekviena mergaitė, vos tik išmoksta svajoti, savo vaizduotėje susikuria idealų vestuvinį paveikslą, kurio centre — baltutė, gražutė, laime nušvitusi nuotaka — ji pati. Bent aš taip svajoju. Vaje, kiek tikrovė skyrėsi nuo ty vaikiškų svajonių!

Aš vienturtė, todėl gal susilaukdavau daugiau tėvų dėmesio, negu mergaitės, augusios gausesnėje šeimoje. Mano tėvai gana turtingi ir man nieko negailėdavo. Atrodo, kad turėjau būti darbšti, pareiginga, gabi, graži, gera ir t.t. Jeigu būčiau turėjusi daugiau brolių ar seserų, bent aš taip dabar galvoju, tėvai būtų nesidžiaugę kiekvienu menkučiu mano laimėjimu ir nesigraužę dėl mažiausio nepasisekimo. Aš buvau tik viena, o jų vilčių, lūkesčių ir norų tiek daug. Gaila, matot, kad aš jau tokia vidutiniška — nei grožio, nei per daug smegenų, nei ambicijų.

Šiandien daug kas man sako: tu turėjai viską, ką tik panorėjai. Galėjai siekti mokslo, galėjai keliauti, galėjai puoštis, važinėti nuosavu automobiliu. Galėjai pasirinkti bet kurį iš viso būrio lietuvių berniukų. Pagalvok, kaip jaučiasi tavo motina ir tėvas. Juk visi visuomet buvote kartu, niekas nebūtų įtaręs, kad taip mylima ir prižiūrima dukra parodytų tokį nedėkingumą! Ir taip visuomet — niekas nepaklausia, kaip aš jaučiuosi, ar aš esu laiminga, niekam manęs negaila, tik tėvų ir tėvų. . .

Tiesa, su tėvais labai didelių konfliktų aš neturėjau. Atrodo, kad mes visi trys laikėmės kažkokio nerašyto įsakymo, bet kokia kaina išvengti aštresnių susikirtimų. Aš stengiausi prie jų prisitaikyti ir ne kartą graudžiai verkiau, kad nesu tokia, kokios jie norėtų. Tėvai svajojo apie gabią, mokslininkę dukrą, o aš vos vos prisiverčiau aukštesniąją mokyklą baigti. Apie universitetą bijojau ir pagalvoti. Žinoma, nediršau niekam, t.y. namiškiams, to prasitarti. Aš labiausiai norėjau ištekti. Ar tai taip neįprasta?

Gerai, kad šis pasisakymas yra raštu, kitaip turbūt nedirščiau prisipažinti. Net juokinga: jaunimas šiandien turi būti labai pažangus ir modernus šiuose dalykuose, o aš

čia varžausi ir raudonuojau... Taigi, mane labai stipriai traukė berniukai nuo pat pauglės dienų. Vis dėlto buvau įsitikinusi, kad nuodėmė yra nuodėmė. Ji dar iš mados neišėjusi. Kartais buvo baisiai sunku valdytis. Nemačiau kitos išeities, kaip tik vedybas. Visi mums vis aiškindavo, kad tik berniukai ir jauni vyrai tokį patraukimą kitai lyčiai turi, o mergaitės kitaip sutvertos — kitaip jaučia, kitaip galvoja. Kokia nesąmonė! Mes pasišnekėdavome savo tarpe, ir didelė dalis mergaičių panašiai kaip aš jausdavo. Tačiau didelė jų dalis nebijojo nuodėmės, ir joms buvo lengviau. Taip viskas susidėjo, kad pirmąjį semestrą universitete (nedrįsau tėvams pasakyti, kad mokytis nenoriu ir todėl universitetą lankiau) susipažinau su ypatingu jaunuoliu. Galima sakyti, meilė iš pirmo žvilgsnio. Kai užsiminiau tėvams, jie vos į orbitą neišlėkė. Atsisakė jį net į namus įsileisti. Mano bernelis buvo indas, beveik juodas, mažai mokęs angliškai ir gana savotiškas, todėl tėvams visai nepriimtinas. Aš kitaip jį mačiau. Jis buvo visų mano svajonių išsipildymas. Kai jis pasiūlė vedybas, nutariau tekėti, kad ir be tėvų pritrimo.

Kaip toliau buvo turbūt dar ir šiandien "Paramoj" tebekalba Chicagos ponios. Tėvai atsisakė su manim bet kokius ryšius palaikyti. Vestuves išsikėlėme patys, su bažnyčia ir visais reikalavimais, nors jis nekatalikas. Aš mečiau mokslą (seniai ruošiausi tai padaryti, bet vis neturėjau drąsos). Gavau darbą fabrike. Kažkodėl dabar pasidarė labai didelė gėda dirbti fabrike, lyg ten tik kažkokie atsilikėliai dirba. O man atrodo, kad ne visiems skirta profesoriauti, reikia ir fabriko darbininkų, ir šiukšlių vežėjų... Mano vyras mokosi, o aš jį išlaikau. Kai baigs mokslą, grįš į Indiją. Važiuosiu ir aš. Prisipažinsiu, kad man kartais gaila tėvų, ypač mamos. Tik jie patys kalti. Atrodo, kad visą mano gyvenimą buvo suplanavę, nustatę. Man tereikėjo tuos jų planus įgyvendinti, o nepajėgiau.

Nuo vestuvių nemačiau motinos nė tėvo. Kartą mėginau paskambinti, bet mama pakabino ragelį, net nešnekėjo. Aš žinau, jie

niekad man neatleis, niekad nepriims tam-siaodžio žento. Ar ne keista? Lituanistinėje mokykloje mums aiškindavo, kad lietuvių kalba giminiga indų sanskritui. Taigi kažkur kažkada lietuviai ir indai buvo giminės. Mano vyras indas, bet lietuviai tėvai giminiuotis nenori.

Aš nesijaučiu nusikaltusi. Galėjau eiti ir su juo gyventi, dabar tokia mada, o aš su bažnyčios palaiminimu... Kodėl mano tėvai tokie siauraregiai?

Lidijos mama atsisakė kalbėti šiuo klausimu. (b.d.)

Žodžiai apie žodį

R. B.

Šeimą, kurioje įvyko šis epizodas, gerai pažįstu. Moteris ištekėjo jauna: pasidavė daug už save vyresnio atakoms, įtikėjo jo meile, tarėsi pati pamilusi. Gimė sūnus, teko nutraukti studijas, vėliau, berniukui paugus, nepaisydama vyro girtavimo, baigė mokslus. Ir pačiu laiku, nes vyras susirado sau lygią gyvenimo draugę, kuri ne tik nesmerkė stikliuko, bet pati mielai jį lenkdamo. Mano pažįstama persikėlė į kitą miestą, dirbo, augino berniuką ir labai ilgai stūmė šalin nuo savęs ją pamilusį žmogų. Tik po dvejų metų jo nepalaujamo dėmesio, patikėjusi, kad jis myli ne tik ją, bet ir jos sūnų, ištekėjo antrą kartą. Prabėgo dar treji metai, atrodė, moteris gavo tarsi kompensaciją už buvusias skriaudas: berniukas irgi pamilo patėvį, vadino jį tėveliu, visi trys drauge žuvaudavo, slidinėdavo, tuo labiau, kad tikrasis tėvas visai sūnum nesidomėjo. Ir štai kartą įvyko toks epizodas. Berniukas, įsidūkęs kieme, išdaužė kaimynų langą. Tėvas jį už tai nubaudė: visą popietę uždraudė išeiti į kiemą. Tuo metu užėjo kaimynė. Pašnekėjusi apie šį bei tą su šeimininke, ji paklausė berniuką: "Romuti, kodėl tu ne kieme? Mano Audrius išėjo futbolo žaisti". Berniukas atsakė: "Mane tėvelis nubaudė — neleido į kiemą". "Matai, ką reiškia patėvis. Tikras tėvas taip neskriaustų savo vai-

ko. . ." — užjausdama suaimanavo kaimynė. Pamačiau, kaip nustėro motina, kaip tankiai tankiai sumirksėjo berniuko akys. O kaimynė jau trinkelėjo durimis, ir nežinau, ar ji sudrumstė dviejų sielų ramybę iš savo didelio naivumo ir netakto, ar joje prabilo kažkoks nenusakomas pavydas ar pagiežos jausmas šiai šeimai ir ji tai padarė tyčiomis. Bet berniukas?! Už ką jam kliuvo šie nuodai, graužiantys dar nesusiformavusio, daug ko nesuprantančio, bet jau aktyviai mąstančio mažo žmogaus sąmonę?

Nenoriu galvoti, kad esame tokie pikti, greičiau — neatsargūs, negalvojęs, kad mūsų žodis ar veiksmas gali skaudžiai, net nepataisomai, sužeisti kitą. Ak, tie mūsų žodžiai! Tėvai po darbo dalijasi dienos įspūdžiais, šnekasi su svečiais, sakysim, prie stiklėlio, kalba telefonu ar su kaimyne aptaria aktualijas — viską sugeria mažos auselės, ir nuo to, kokie tie žodžiai, labai priklauso vaiko brendimo laipsnis ir kryptis. Žodis — tai tiltas, nutiestas nuo vieno žmogaus prie kito. Bet žodžiai — ne tuščiaviduriai. Jie išraiška viso to, kuo mes gyvename, ko trokštame, siekiame, ką žadame, kaip vertiname vieną ar kitą gyvenimo reiškinių.

- Čekoslovakijoje komunistinė vyriausybė kliudo eiti pareigas dviem vyskupams: Juliiui Gabriui, Trnavos apaštališkam vikarui, ir Jan Korecui, kuris buvo slapta išventintas vyskupu. Vysk. Korec yra jėzuitas.

- JAV misijonierių skaičius užsienio misijose dabar siekia 6.601; yra kiek sumažėjęs.

- Krikščionių moterų žurnalas, pradėtas leisti Old Tappan, N.J., pavadintas "Today's Christian Woman". Jo leidėjas — Fleming H. Revell bendrovė.

- Šv. Marijos kunigų seminarijos ir universiteto Baltimorėje dekane paskirta Mercy vienuolijos seselė Patricija A. Smith. Akademinės dekanės pareigas teologijos mokykloje ji perima nuo sausio 1 d. Per 187 metus Baltimores vyskupijoje pirmas atsitikimas, kad tokioms pareigoms paskirta moteris. Sesuo Patricija seminarijos vadovybės dėmesį atkreipė savo išsispacializavimu pirmaujančio teologo jėzuito Karl Rahner raštuose.

Ir aš ten "Kronikoje" buvau

Antanas Saulaitis, S. J.

Kiekviena pereitos vasaros jaunimo stovykla vienokiu ar kitokiu būdu minėjo "Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos" vakarą skaitymais, vaidinimėliais, inscenizacijomis, diskusijomis ir malda. Jau kone septynerius metus Vakarus pasiekianti Lietuvos pagrindžio spauda nejučiomis įsigijo visai nelauktų, bet taip sveikintinų vaisių. Kaip prieš Jėzaus kryžių stovintis nenusisuka nepaveiktas, taip "Kronikos" — iš tikrųjų pačios Lietuvos Bažnyčios ir lietuvių tautos — ištvermingą ryžtą matęs iš arčiau nebelieka tas pats. Ar būtų per anksti teigti, kad "Kronika" mūsų lietuvių išeiviją padeda dvasiškai atgaivinti, sukrėščioninti? Gal Lietuvos kankiniai savo ašaras ir gyvenimą liejo ne tik už tikėjimą ir tautybę (ar už savo nuodėmes, kaip dar mėgstama sakyti apie žmogaus kančią), bet ir tam, kad mes (ir dvasiškai) gyventume?

"Kronikos" vakarą pradėdame su gimnazistų būreliu, susėdusiu žolėje prie beržo. Ant stalelio dega žvakutė, prie jos šios "Kronikos stoties" įvadėlį paruošusi aiškintoja ir skarelę ant pečių užsidėjusi antra stovyklautoja — "Nijolė Sadūnaitė". Ramiu balsu skaito Sadūnaitės tremties laiškus (iš ką tik išėjusio Kronikos IV-tojo tomo, kuriame yra ir šios nuostabios moters nuotraukų). Skardus ir švelnus skaitytojos balsas tiesiai širdin Lietuvos kančios žodžius įrašo. Tylos valandėlė prieš antrąją stotį ir tik pašnibždomis pasakyti žodžiai sutelkia jaunas mintis. Ar kuriam iš šio vakaro dalyvių

teks padrašinti savo šeimą, savo tautiečius išeivijoje tokia aiškia, ramia ir stipria tikėjimo šviesa kaip Sadūnaitės? Kuris iš šių ištįsusių jaunuolių taip giliai įsidės Kronikos pergyvenimą širdin, kad paveiks jo ar jos gyvenimo vertybes?

Antroji stotis — Kronikos redakcija. Tamsioje palėpėje sėdi aiškintoja, uždega žvakę. Langai užleisti antklode, stalelis nukraustytas. Prie durų tylus bildesys. Į slaptąžodį "beržo" atsako "tošis", ir kambarin įeina du vyrai. Iš po stalo išima seną rašomąją mašinėlę ir, tarpu savęs kalbėdami, rašo Kronikoje vėliausius įvykius. Staiga užpučia žvakę, paslepia visas rašomas priemones. Kambariame tamsu, tik girdisi aiškintojos (ir ji vaizdelyje dalyvauja) išsigandęs balsas: "Milicija!" Po valandėlės ramu: "Pravažiuo". (Prie naujai uždegtos žvakės šviesos žiūrime, kad net vienas iš jaunesnių žiūrovų taip vaizdelį išgyveno, kad su žodžiu "milicija" nėrė po lova). Vienas rašančiųjų sunkiai atsidūsta ir meta popierius, savo bendradarbiui sakydamas: "Nebegaliu! Man per sunku". Šis jam (ir mums) paaiškina, kodėl LKBB darbas toks svarbus. Po vaidinimėlio pasisakymai, klausimai, pastabos.

Toliau pergyvename uždarytą bažnyčią (stovyklos koplytėlė ar jos durys didžiule spyna ir užrašu uždarytos). Stovyklautojų būrys susėda ir klausosi įvado. Kadangi jauni žmonės kartais įsijaučia — inscenizacijos taip paruoštos, kad žiūrovai įsijungtų dramon — būtina paaiškinti, kad čia tik vaidinimas. Staiga iš už kampo atlekia automobilis. Stiprios šviesos tiesiai į akis šviečia. "Ką jūs čia darote? — klausia išlipę du vyrai, — ar neturit namų?" — "Atėjome į mūsų bažnyčią, o jos durys užremtos basliais, apvestos spygliuota viela". "Sovietiniai tarnautojai" aiškina, kad pastatas nesaugus. Į pokalbį ir ginčą kimba ir jauni žiūrovai: "Bet yra Dievas. Jei jūs taip prieš Dievą kovojate, tai kaip jo negali būti?" — atšaukta stovyklautojai, ne pamokyti, o iš širdies, nežinodami, kad jų — pačios Kronikos žodžiai. Ir toliau: "Jūs privertė čia ateiti, ar ne? Ši moteris — davatka!" — "Ne, mes patys atėjome. Atidaryk mūsų bažnyčią!"

(Ar mūsų stovyklautojai turės drąsos taip jausti, kai vėliau iš jų už krikščioniškasias vertybes kiti juoksis?) "Agentai" griebia moterį (vieną vadovių) suimti. Ši bėgdama iškiša ranką ir "milicijos" vedama įspaudžia vaikams raštelį. Šie supuolę atlinksto raštą ir skaito "Maldą už Tėvynę".

Mokyklos vaizdelis. Mokytoja bara mokinį už bažnyčios lankymą, pajuokia patar naujančią Mišioms ar chore giedančią. Vaizdelyje matome tėvus, susirūpinusius savo vaikų auklėjimu ir tikėjimu. Po vaizdelio išsiaiškiname, kad ne visi Lietuvos mokytojai tokie, ir kad jie priversti vykdyti ateistų planą. Dialogas supintas iš LKBK atskirų įvykių į vientisą atsitikimą.

Kryžių kalno stotyje skaitymai apie sovietų išniekintą kryžiais nusėtą piliakalnį prie Meškuičių ir jaunimo žygius naujus kryžius statyti. Stovyklautojai prie stovyklos lietuviškos koplytėlės padeda ažuolo lapų vainiką, aiškiai žinodami, kad tikrosios dramos veikėjai Lietuvoje yra jų amžiaus jaunuoliai su tais pačiais troškimais gyventi, džiaugtis, siekti, draugauti, būti laimingais.

Ateizmo muziejus — bedieviškom kariakatūrom apklijuotas kambarys, "šventieji" Leninas ir Marksas, raudonos žvaigždės, užrašai "Nėra Dievo". Parodos prižiūrėtojai (dar užsidėję raudonus marškinius) saldžiais balsais vaikams rodo ir aiškina, kad tikrai Dievo nėra. Kai šie pradeda atkirsti ir "prižiūrėtojus" vadinti kvailiais, jie išvaromi iš "muziejaus", o vienas "areštuojamas". Per ateizmo muziejaus langus girdime suimtojo tardymą: "Kodėl tu tiki Dievą? Kam tau reikia Bažnyčios?" Kiti lauke susėda su vadove ir aptaria vaizdelį. (Muziejuje yra ir perlaužtas beržo kryželis. Jau nutė lankytoja, įsijautusi į dramą, priėjusi bando lūžį ištiesinti ir kryželį sutaisyti. Kokios mintys jos širdyje?)

Stovyklautojai vaizdeliuose dalyvauja ir juos stebi mažais būreliais, kad galėtų tuoj pat pasikalbėti, klausti, pasidalinti mintimis. Teniso aikštės aukšta tvora ar senu tinklinio tinklu atskirti nuo veikėjų, dabar stebime dieną priverstinio darbo kalėjime. Du tremtiniai anksti prikeliami, vargingai

pavalgydinami, kirka ir kastuvu dirba visą rytą. Nemalonus prižiūrėtojas juos pertraukia pietų — duonos kąsnelio ir sriubos. Vienas kalinių (vaizdelyje pasakoma tikra ištremto kunigo pavardė) savo bendrui atiduoda pusę riekės. Slaptai susitaria po darbo ir vakarienes aukoti Mišias. Sargas nuvaro gulti. Pagulėję sugrįžta prie kelmo ir tyliai jungiasi Viešpaties Vakarienei.

Paskutinė stotis — "Malda už Lietuvą" prie lietuviško kryžiaus. "Meldžiam Tave, Viešpatie" atsako visa stovykla į prašymus už laisvę, tyrą tikėjimą, Lietuvos ir išeivijos jaunimą, LKBK leidėjus, tėvus, mokytojus, kalinius ir mirusiuosius, už persekiotojus. Kalbėdami *Tėve mūsų*, iškeliamo rankas aukštai į Lietuvos pusę, ten, kur tikrai vyksta ši vakarą matyti vaizdai. Pagalvoji: ne veltui Lietuvos auka ir tikinčiųjų suspaustų širdžių ašaros, ne veltui drąsūs žodžiai ir žygiai, jei išeivija ne tik protarpiais graudenasi, o skirtingose sąlygose visomis jėgomis stengiasi kovoti už Dievo karalystę savo šeimose, jaunime, visuomenėje.

Dar kitoje stotyje paminima Viktoro Petkaus byla ir rodomos nuotraukos bei statistika iš tikinčiųjų kovos už tikėjimą (slaptos Mišios Sibire, uždaryta ar kuo kitu paversta bažnyčia, kalinamų ir nuteistųjų fotografijos). "Čia yra laiškas prezidentui Carteriui (ar Jungtinėms Tautoms, ar popiežiui), kad užstotų Petkų ir žmogaus teises Lietuvoje", aiškina vadovas. Perskaitęs anglų kalba tekstą, prideda: "Jei norite, galite pasirašyti". Ir dailia rašyba ar ne tiek išprususia rašysena Lietuvos užstoti eina Rūta, Vytas, Linas, Algis... ir šalia didvyrių, kuriuos vaikai ir jaunuoliai nuo mažens pažįsta — Gediminą, Vytautą, šv. Kazimierą, Basanavičių, V. Kudirką, slapyvardžiais težinomus laisvės kovotojus — šalia jų jaunų žmonių kasdieniame žodyne atsistoja S. Kudirka (jau daugelio jų asmeniškai matytas), N. Sadūnaitė, V. Petkus, B. Gajauskas. ..

(Suvesta iš "Kronikos" vakarų *Nekaltai Pradėtosios Marijos seserų vadovaujamos Neringos stovyklos, moksleivių ir jaunučių ateitininkų stovyklų Dainavoje, skautų VI Tautinės stovyklos*).

Paruošė *DANUTĖ* ir *GEDIMINAS VAKARIAI*

GRAŽIEJI LIETUVOS PARKAI

Vis atidedami pagrindiniai atnaujinimo darbai Užutrakio parke. Šis parkas yra vienas iš vertingiausių ir gražiausių Lietuvoje. Jis buvo suplanuotas 19 a. garsaus prancūzų architekto Eduardo André. Jo atnaujinimas patikėtas architektui Dainorai Juchnevičiūtei. Apie parko įsteigimą ji užsisakė veikalą net iš Prancūzijos. Jį beskaitant, pavyko atsekti daug pakitusių parko kampelių ir beveik išnykusių bei sunkiai pažįstamų mažmenų. Parke auga medžiai iš visos Europos ir net kitų žemynų: pocūgė, plaukuotasis uosis, šiaurinis šermukšnis, Tumbergo raugerškis, totorinis sausmedis, ožekšniai, skiautalapiai sevamedžiai, pilkasis riešutmedis, geltonų žiedų kekes svarina pupmedis, tankiai želia vijoklinės aktinidijos, popieržievinis beržas, amūrinis kamštenis, lazdynai dilgėlės pavidalo lapais. . . Iš viso parke suskaičiuota iki šimto įvairių medžių ir krūmų. Labai gerai suplanuotas parko medžių ir augalų derinimas. Jų pavidalai, spalvos, kvapai — viskas sudaro nepaprastos vertės aplinką.

Iš Užutrakio parko matyti garsi Trakų pilis, Trakų miestelis, Galvės ir Skaisčio ežerai bei pušynai. Parkas yra keturiasdešimt ha dydžio. Parkas atkuriamas labai nesistėmingai. Čia vis dar tebestovi menkaverčiai laikini pastatai. Vaizdą gadina neapipavidalinti vaizdinės propagandos stendai. Ramybę trukdo prie centrinių rūmų garsiakalbiai.

“ŽALGIRIO MŪŠIO” PAVEIKSLAS

Nuo “Žalgirio mūšio” paveikslo sukūrimo šiemet sukanka šimtas metų. Paveikslo nuospaudos, ant drobės padarytos I. Ignatavičiaus ir I. Rudolfo, saugomos Lietuvos literatūriniuose muziejuose: Vilniuje, Kaune ir Trakuose. Jį nutapė žymus 19 a. lenkų tapytojas Janas Aloyzas Mateika (1838–1839). Kai kas J. A. Mateikai bando prikišti tautiškumą. Šių žodžių negalima taikyti jo nutapytam paveiksliui, nes čia J. A. Mateika nesuklastojo istorijos įvykių ir “Žalgirio mūšį” pavaizdavo kaip tikrai viskas įvyko. Tai galėjo pavaizduoti tik sąžiningas menininkas. 1939 m. vokiečiams okupavus Lenkiją, “Žalgirio mūšio” paveikslas iš Varšuvos buvo išvežtas į Liubliną ir paslėptas, užkasant po žeme. Vokiečiai jo ypatingai ieškojo. Surasti jiems nepavyko — ir jis išliko iki mūsų dienų.

ĮKURTUVĖS PO KIAURU STOGU

“Bėga vanduo. Padėkite! ...” — Nemaža tokių laiškų pastaruoju metu pasiekia “Tiesos” redakciją. Rašo juos žmonės, kuriems įkyrėjo varstyti vietinių įstaigų duris ir pasitenkinti neištesėtais eiliniams bei ramišančiais pažadais.

Kiauras stogas — tai ne vienos ar kelių šeimų sunkumas. Ypatingai vargas šeimai su mažamečiais vaikais. Vanduo teka čiurkšlėmis ne tik šiame, bet ir gretimame bute. Apie tai jau net du raštai rašyti vykdomajam komitetui, daugelį kartų kreiptasi žodžiu. Tačiau iki šiol niekas nesirūpino padėti žmonėms. Teisinamasi, kad trūksta statybinių medžiagų, nėra laisvų darbininkų. Tokius atsakymus gauna ir S. Kuliavas. Šešti metai žmogus laukia, kada Kauno namų statybos kombinatas sutvarkys namo suleidimus, pro kuriuos visą laiką sunkiasi vanduo. Nėries krantinėje gyvenantiems dar prieš dvejus metus tekėdamas pro kiaurą stogą vanduo sugadino elektros laidus. Trumpi sujungimai sudegino skaitiklius ir kai kuriuos dar kitus įrengimus. Galima būtų suminėti dar nemaža panašių pavyzdžių, tačiau ir pateiktų pakanka, norint įrodyti,

kaip kai kurie atsakingi darbuotojai rūpinasi žmonių gerove.

“PAGERINTA” MOKYMO IR KOMUNISTINIO AUKLĖJIMO KOKYBĖ

Šiomet Lietuvoje įgyvendintas visuotinis vidurinis jaunimo mokymas. Pertvarkyta mokslo programa. Stengiamasi mokinį paruošti savarankiškam gyvenimui ir darbui. Komunistinis auklėjimas yra nuolatinis Lietuvos mokyklų rūpestis. Parenkamas mokyklos direktorius ir mokytojai, kurie turi sugebėti vadovauti mokyklai ir įvykdyti komunistų partijos reikalavimus. Mokytojai—kiekvienas atsako už save, o visi už vieną. Mokyklai turi vadovauti komunistai, kurie turi praktiškai įgyvendinti pažangias mokyimo priemones ir ugdyti kūrybinį mokinių aktyvumą bei jų įsijungimą į komunistinį judėjimą.

“Tiesa” verkšlena, kad dar vis pasitaiko atvejų, kad mokyklų direktoriai, užsiėmę daugiau asmeniškais rūpesčiais, savo namų statymais, o mokykla pamirštama. Per mažai mokytojai rūpinasi savo darbu. Paskęsta buitinėse smulkmenose.

PROPAGANDINIS SUVAŽIAVIMAS

Vilniuje dvi dienas vyko propagandinis suvažiavimas, pavadintas “šeimos vaidmuo doroviniame asmenybės auklėjime”. Jį surengė Lietuvos komunistų partija, žinodama, kad auklėjant jauną žmogų, labai didelis vaidmuo tenka šeimai. Propagandines paskaitas suvažiavime skaitė bei šeimos uždavinius sprendė sociologai, filosofai, mokytojai ir medikai.

LIETUVOS PARODA JORDANIJOJE

Jordanijos sostinėje atidaryta Lietuvos paroda. Joje rodomos knygos, paveikslai, paprastų žmonių kūriniai. Parodos lankytojai ypatingai supažindinami su gintaro išdirbiniais, apie kuriuos sakoma, kad tai Lietuvos ir lietuvių meistrų ypatingas pasididžiavimas.

LENGVOJI MUZIKA

Lengvoji muzika labai mėgstama Lietuvos jaunimo. Tai patvirtina pilnutėlės salės klausytojų. Scenoje daugiausia atliekama

lietuvių kūrėjų parašytos dainos. Jau septyni metai Palangoje ruošiamos lengvosios muzikos šventės, kuriose pasirodo vienetai net iš visos Lietuvos. “Tiesoje” nusiskundžiama, kad pastebimas lyg per didelis susižavėjimas lėkštomis dainelėmis, kurios klausytojams nepalieka gilesnio įspūdžio. Rašoma, kad teisingai pasielgia tie dainininkai, kurie savo dainų sąrašą praturtina kitų respublikų kompozitorių kūriniais. Kritikuojamas netinkamas dainininkų scenoje judesys. Pabaiagoje straipsnio vis tik pagiria, kad lengvoji muzika prisideda prie dvasinės kultūros ugdymo, ir ji skamba ne vien tik salėse, bet yra tapusi neatskiriamu darbininkų bei žemdirbių gyvenimo palydovu. Savo gražiais akordais ji gali pakelti į grožį žmogaus mintis.

KOMPOZITORIUI J. ŠVEDUI PRISIMINTI

Vilniuje, Meno darbuotojų rūmuose, įvyko iškilmingas vakaras, skirtas kompozitoriaus, TSR valstybinės premijos laimėtojo, Jono Švedo gimimo 70-tosioms metinėms prisiminti. Pranešimą apie kompozitoriaus gyvenimą bei muzikinę veiklą padarė meno tyros daktaras J. Gandrimas. Buvę jo bendradarbiai, mokiniai ir studentai iškėlė jo nuopelnus, ugdant ir skleidžiant muzikinį paprastų žmonių meną, ruošiant dainų ir šokių šventes, o taip pat vadovaujant TSR valstybinei konservatorijos liaudies muzikos katedrai. Vakaro dalyviams buvo atlikti kompozitoriaus kūriniai.

GERIAUSIA LAIŠKANEŠĖ

Pasaulinės pašto sąjungos nutarimu, kasmet rengiama “laiško savaitė”. Ji ruošiamą ir Lietuvoje. Šiomet geriausios Lietuvos laiškininkės vardą išsikovojo panevėžietė Zita Baikienė. Lietuvos laiškininkai per metus išnešioja apie 125 milijonus laiškų ir apie 500 milijonų pašto siuntų. Per paskutiniuosius penkiolika metų išspausdinta apie 200 skirtingų vokų bei atvirukų, skirtų Lietuvai.

SAUGOMA NUO UŽTERŠIMO BALTIJOS JŪRA

Didėjant miestams ir pramonei, respublikoje sunaudojama daugiau vandens. Sta-

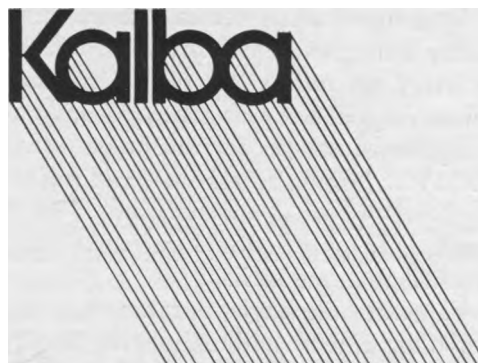
tomos naujos ir padidindamos esančios vandens tiekimo stotys. Planuojama pramonėje panaudotą vandenį išvalyti ir vėl padaryti jį nekenksmingą. Ypatingai nuo užteršimo saugoma Baltijos jūra. Vandens valomiesiems įrengimams pastaruoju metu skiriama daug pinigų, bet naudos iš to dar labai maža, nes nepakankamai išvalytą vandenį vėl nuleidžia į upes ir ežerus.

APIE MANDAGUMĄ

Leiskite papasakoti vienos dėstytojos pasakojimą.

Nueinu vieną dieną į mėsos parduotuvę nusipirkti pietums mėsos. Paklausiau pardavėją, pagyvenusią moterį, ką ji gali man pasiūlyti. Pardavėja blogos nuotaikos, man rikte atkirto: "Nagi matai, kad nieko nėra, ko dar klausi!" Galėjau aš ką nors jai į tai ir atkirsti, bet pagalvojau, kad mes, pedagogai, turime auklėti ne pykčiu ir ne tik jaunimą, vis dėlto išsirinkau gabaliuką mėsos ir mandagiai paprašiau suvynioti. Pardavėja paėmė, pasvėrė, suvyniojo ir meste numetė ant prekystalio. Aš paėmiau, pasakiau *labai ačiū* ir išėjau. Kitą dieną nuėjau vėl. Ta pati pardavėja, atsvėrusi mėsą, jau pasakė *prašau*, o kada nuėjau trečią dieną, ji ne tik pasakė *prašau*, bet ir į krepšį įdėjo.

Tos dėstytojos elgesys man labai patiko. Leiskite man papasakoti iš savo darbo patyrimo. Dirbau konduktore ir štai, atmenu, Naujųjų metų rytą labai sugadino nuotaiką dvi moterys, susibarusios troleibuse. Aš ir šiaip, ir taip stengiausi jas sutaukyti, sakau: "Moterys, Naujųjų metų rytas, o jau barėmės, argi barsimės visus metus?" Jos dar labiau įsiliepsnojo, aš raminau. Tuojau po to įlipo keturi jaunuoliai, padavė pinigus ir paprašė keturių bilietų. Kol aš skaičiavau grąžą, išgirdau, vienas sako: "Man nereikia". Tada aš pasakiau be šypsenos: "O kol nuplėšiu bilietą, gal reikės tik dviejų". Tada vienas iš jų taip švelniai į mane pažiūrėjo ir mandagiai pasakė: "Konduktore, mes apsirikom, nesibarkit, prašau, šiandien Naujieji metai". Ir aš iš karto prajukau ir sakau, kokia gera diena — vieni sugadino nuotaiką, o kiti pataisė. (K. Tarybinės moteris>>)

Skyrių tvarko JUOZAS VAIŠNYS, S.J.

Patarėjas — PROF. PETRAS JONIKAS

KOKIA PRASME VARTOJAMAS

ŽODIS F O R M A T A S ?

Mūsų jaunoji karta savo pašnekesiuose, paskaitose ar spaudoje dažnai pavartoja žodį *formatas* ne ta prasme, kuria mes paprastai jį vartojame. Šis žodis yra kilęs iš lotyniškojo *forma*. Prancūzai iš jo pasidarė *format*, o iš jų šis žodis perėjo ir į kitas kalbas. Mes šį žodį vartojame beveik tik viena prasme — kalbant apie knygos, žurnalo, voko, popieriaus lapo didumą. Pvz.: *Ta knyga yra didelio (ar mažo) formato*. *Nupirk man vokų 9x12 colių formato*. *Žurnalas sumažino savo buvusį formatą*. *Geriau būtų, jei savo straipsnius rašytum ant didesnio formato popieriaus*. Anglų kalboje *format* šia prasme paprastai nevartojamas, čia jie vartotų žodį *size*. Žodynuose žodžio *format* prasmė maždaug taip nusakoma: general arrangement of a book, magazine etc. Šį žodį jie vartoja, kalbėdami apie knygos ar žurnalo struktūrą, turinio sąrangą. Anglų kalboje gali būti paskaitos, simpoziumo, televizijos programos ir kt. *formatas (format)*. Lietuvių kalboje šiais atvejais *formatas* nevartojamas.

PORA KLAUSIMU

Gerbiamas Redaktoriau,

Turiu porą kalbinių neaiškumų. Norėčiau, kad kalbos skyriuje man juos išaiškintumėte.

1. Spauldoje kartais tenka skaityti, kad koks nors kunigas *laikė mišias* arba *atlaikė mišias*. Argi tos mišios kur nors bėga, kad jas reikia *laikyti*? Arba ar jos buvo ant kunigo užgriuvusios, kad jis turėjo jas *atlaikyti*! Kai kur rašoma ar sakoma, kad mišios yra *aukojamos* arba *atnašaujamos*. Kurį veiksmažodį lietuvių kalboje geriausia būtų vartoti, kalbant apie mišias?

2. Viename laikraštyje, aprašant laidotuves, buvo paminėta, kad laidotuvių koplyčioje visi ėjo *pro karstą*, atsisveikindami su velioniu. Mano manymu, kad ir norėtum, *pro karstą* praeiti negalėtum, nebent pralįstum, jei karstas būtų kiauras. Kaip tokiu atveju turėtų būti rašoma? Ar nereikėtų sakyti, kad praėjo *šalia karsto*?

Su pagarba

A. Grinius

1. Jūs teisingai pastebėjote, kad, kalbant apie mišias, dažnai vartojami įvairūs terminai: *laikyti*, *aukoti*, *atnašauti*, *celebruoti*, *koncelebruoti*, *skaityti*, *giedoti*.

Be abejo, dažniausiai žmonių vartojamas žodis *laikyti*. Sakoma: kunigas *laiko mišias*, *atlaikė mišias*, o kartais net *atsilaikė mišias*.

Atrodo, kad Jūs manote, jog žodis *laikyti* tevertotinas viena vienintele prasme: *laikyti, kad nepabėgtų*. Tačiau taip nėra. Šio veiksmažodžio vartoseną gana turtinga. Štai keli pavyzdžiai: *Motina vaiką laiko už rankos*, *Ukininkas laiko daug arklių*. *Vaikai laiko (išlaiko) tėvus*. *Pinigus laikome banko*. *Butą švariai laiko*. *Laiko atviras duris*. *Jis laikomas geru žmogumi*. *Šis drabužis gerai laiko šilumą*. *Šie batai ilgai laiko*. *Vieną ranką laiko (eina išvien)*. *Mokinys laiko egzaminus*.

Dabartinės lietuvių kalbos žodyne (Vilnius, 1972) prie žodžio *mišios* yra duotas pavyzdys: *laikyti mišias*. Pr. Skardžius *Lietuvių kalbos vadove* (Vokietija, 1950) prie žodžio *celebruoti* prideda paaiškinimą: *laikyti iškilmingas mišias*. Prieš keletą metų apie tai teko kalbėtis su a.a. prof. A. Saliu. Jis taip pat pasakė, kad pasakymas *laikyti mišias* jau yra taip įsigalėjęs, kad nėra jokio reikalo jo keisti.

Žinoma, galima vartoti ir kitus žodžius. Iš katekizmo žinome, kad mišios yra Naujojo Testamento auka, tad galima sakyti: *aukoti mišias*. Panašus žodis yra ir *atnašauti*. Kaip jau minėta, kai kalbame apie iškilmingą mišių laikymą, tai įprasta vartoti lotyniškos kilmės žodį *celebruoti*. Dabar, kai vis labiau įsigali paprotys keliems kunigams drauge laikyti mišias, vartojamas žodis *koncelebruoti*. Mišios gali būti *skaitytinės* arba *giedotinės*. Kai kunigas tam tikras mišių dalis skaito arba gieda, galima vartoti ir šiuos du veiksmažodžius: *skaityti mišias* ir *giedoti mišias*. Teko matyti ar girdėti kai kuriuos asmenis įvedant naują išsireiškimą: *švęsti mišias*. Šiam tikslui veiksmažodis *švęsti* netinka, nes jo reikšmė kitokia. *Dab. liet. k. žodyne* šis veiksmažodis taip aiškinamas: šventę turėti, minėti kokį nors įvykį. O teologai aiškina, kad mišios nėra tik Kristaus aukos *minėjimas*, bet *pakartojimas*.

2. Antrojo Jūsų neaiškumo priežastis ta pati: prielinksni *pro* imate tik viena prasme — judėti kiaurai, per tarpą, per angą (arba: *pro* tarpą, *pro* angą), tačiau jis vartojamas ir daugeliu kitų prasmų: 1. reiškiant judėjimą šalia ko nors stovinčio: *Upelis teka pro sodą*; 2. judėjimą kiaurai: *Pro vartus išėjo*; 3. veiksmo būdą: *Pro ūsus šypsosi*; 4. dar nesibaigusį laiką: *Pro tamsą išvažiavo*.

Prielinksni *per* ir *pro* ne visos tarmės vartoja ta pačia prasme. Pvz.: *Žmogus žiūri per langą*. Suvalkiečiui šis pasakymas bus labai aiškus ir įprastas, bet kai kurių kitų tarmių žmonės jį supras kitaip — jie manys, kad tas žmogus žiūri *per viršų* lango. Jie šiuo atveju sakytų: *Žmogus žiūri pro langą*. Bet tokį pasakymą išgirdęs suvalkiečiai manytų, kad tas žmogus žiūri kur nors pro plyšį, esantį *šalia* lango. Ir viena, ir kita šių prielinksnių vartoseną bendrinėje kalboje yra leidžiama, bet labiau teiktina ne suvalkiečių, o kitų tarmių vartoseną — *žiūrėti pro langą*, *įeiti pro duris* ir pan. Tad ir suvalkietis turėtų suprasti, jog čia nenorima pasakyti, kad reikia žiūrėti ar įeiti pro kokią nors angą, esančią šalia lango ar šalia durų.

PAINUS IŠSISKYRUSIŲJŲ KLAUSIMAS

Gerbiamasis Redaktoriau,

Praėjusių metų spalio mėn. „Laiškuose lietuviams“ buvo kun. A. Saulaičio, S.J., „Klausimų lapelis“. Tai buvo įvairūs jaunimo ir vyresniųjų klausimai iš religijos ir moralės srities. Klausimai daug kam įdomūs ir aktualūs, bet norime į juos ir atsakymų. Straipsnelio gale yra toks sakiny: „Laukiame, kad patys skaitytojai apie tai pagalvotų ir savo mintimis su kitais skaitytojais pasidalintų“. Norėti išsiaukti skaitytojų reakcijas — labai gerai, tačiau ten yra tokių klausimų, kur pasauliečiams neįmanoma atsakyti. Dėl to ir klausama kunigų rekolekcijose ar stovyklose! Atsakymams reikia autoriteto su didesniu teologiniu išsilavinimu. Labai laukčiau, kad i tuos klausimus pasirodytų atsakymai šiame žurnale, nes jis yra vienintelis visoje mūsų spaudoje, kuris tokiems klausimams skiria reikiamą dėmesį.

Prie visų tų klausimų norėčiau pridėti ir savąjį, į kurį laikiu atsakymo kaip galima greičiau. Žinau, kad tas klausimas ne vienam rūpi.

Kaip reikia elgtis su seniai pažįstamu ir mėgstamu žmogumi, kuris yra nesenai išsiskyręs ir sukūręs naują šeimą (žinoma, ne bažnyčioje)? Savaiame suprantama, kad tai yra jo sąžinės reikalas, ir nė vienas neturi teisės „mesti pirmąjį akmenį“, tačiau vis dėlto kažkaip nesinori priimti tą naują šeimą į savo draugų ratelį, lyg niekur nieko. .. Atrodo, kad tai būtų lyg patvirtinimas to asmens elgesio, kuris Bažnyčios akyse yra nelegalus ir nuodėmingas.

Skrybybos ir naujos santuokos lietuvių tarpe tampa vis didesne epidemija, todėl vis dažniau ir dažniau susiduriame su šia problema. Ypač ji opi tada, kai sukuriamą naują šeimą su asmeniu, kaltau dėl senosios santuokos suirimo. Nors nelengva, bet vis dėlto įmanoma palaikyti draugystę su abiem išsiskyrusiais, žinoma, dažnai pasistengiant, kad jie nesusitiktų tuose pačiuose namuose, ir tuo būdu išvengiant konfliktų. Tačiau kaip traktuoti naujus „vyrus“ ir naujas „žmonas“? Ar geriau su jais nutraukti bet kokius ryšius, ar pasilaikyti juos savo draugų ra-

telyje, padarant vietas ir tiems naujesiems „vyrams“ bei „žmonoms“?

I. Sk.

Bent į kai kuriuos aktualesnius to „lapelio“ klausimus pasistengsime ateityje atsakyti, bet vis tebelaukiame ir skaitytojų pasisakymai. Nelengva atsakyti į Jūsų klausimą apie išsiskyrusius ir iš naujo susituokusius ne bažnyčioje. Kiekvienas atskiras įvykis gali susilaukti skirtingo atsakymo, bet visus panašius įvykius apibendrinant, reikia pakartoti Jūsų cituotą Šv. Rašto vietą apie „pirmojo akmens metimą“. Mes negalime nė vieno žmogaus pasmerkti ar atstumti, bet taip pat nebūtų moralu, jeigu savo žodžiu ar elgesiu aprobuotume kito netinkamą, nemoralų pasielgimą. Iš tikrųjų dažnai čia galime pasijusti pakliuvę tarp Scilės ir Charibdės: elgdamasis vienaip, gali nusikalsti prieš artimo meilę, o antraip — pritarti kito blogam veiksmui.

Gal Jūsų minimą problemą ne kiekvienas dvasios vadovas ir ne kiekvienas moralistas vienodai spręs. Juk ir čia yra „konservatyviųjų“ ir „progresyviųjų“. Vienas į tai pažvelgs griežčiau, kitas švelniau. Vienas pirmiausia prisimins artimo meilę, kitas — vengimą pritarti blogam veiksmui. Išlaviruoti, nenusikaltus nei vienam, nei kitam, kartais labai sunku, nors teoriškai principas gana aiškus: kiekvienam reikia rodyti artimo meilę, stengiantis nepritarti blogiems veiksams ar blogam gyvenimui.

Kaip visur, taip ir čia mes dažnai sumaišome vertybių, dorybių ir nusikaltimų gradaciją: kartais labai daug dėmesio kreipiame į tai, kas ne tiek svarbu, o užmirštame daug svarbesnius dalykus. Jeigu kas išsiskyrė ir sukūrė naują šeimą ne bažnyčioje, mes jį smerkiame, gal net elgiamės taip, kaip su kokiu raupsuotuotu, o ramia sąžine į garbės vietas sodiname tuos, kurie viešai šmeižia kitus, nuplėsdami tai, kas žmogui svarbiausia — jo garbę.

Einant arčiau ir konkrečiau prie bendravimo ar draugavimo su Jūsų minėtais asmenimis, manyčiau, kad galima pas juos eiti į svečius ir kviestis pas save, bet stengtis neparodyti, kad mes visiškai pritariame jų pasielgimui. Pavyzdžiui, jeigu Petraitienė paliko savo vyrą ir dabar nelegaliai gyvena su Jonaičiu, tai vadinkime ją ponia arba, jeigu artima draugė, vadinkime vardu, bet venkime ją vadinti Jonaitiene. Žinoma, nevadinkime jos nė Petraitiene, nes tai būtų lyg viešas priekaištavimas dėl jos pasielgimo. Bet būtų gerų geriausia, jeigu galėtume iširusias ar bepradedančias irti šeimas vėl sulipdyti ar apsaugoti nuo iširimo. Tai nėra lengva, bet kartais būtų galima, jeigu mes nesielgtume pagal posakį „ne mano kiaulės, ne mano pupos“. Šis posakis nesiderina su artimo meile (bent čia minėtu atveju).

DĖL KO MELDŽIAMĖS TIK UŽ MIRUSIUS?

Didžiai Gerbiami Tėvai Jėzuitai,

Esu dėkinga už man siuntinėjamą žurnalą. Jis darosi vis įdomesnis ir artimesnis mūsų gyvenimui. Norėčiau, kad jame man atsakytumėte į vieną klausimą.

Artėjant Vėlinėms, visi raginami melstis už mirusius. Motinos dienos ir Tėvo dienos proga — už mirusias motinas ir mirusius tėvus. Bet dėl ko taip retai meldžiamės už gyvuosius? Man atrodo, kad jiems labiau reikia maldų negu mirusiems. Mirusiųjų likimas jau išspręstas, bet gyvieji dar gali pasukti vienu ar kitu keliu. Taip pat man atrodo labai egoistiška melstis tik už savo šeimos mirusius. Norėdami turėti krikščioniškos meilės, mes turėtume melstis už visus, ypač už tuos, už kuriuos gal niekas nesimeldžia.

Su pagarba
Marija Vasienė

Gerbiamoji Ponia,

Reikia sutikti su Jūsų nuomone, kad mes per mažai meldžiamės už gyvuosius. Gal už mirusius daugiau meldžiamės dėl to, kad jie negali už save melstis, o gyvieji gali. Mūsų tikėjimas sako, kad yra skaistykla, kur patenka tie, kurie jau yra skirti būti danguje, bet dar jiems šio to trūksta, dar nepakankamai atsilyginę už savo buvusius nusikaltimus ir netobulumus. Jie patys sau padėti negali, bet galime mes.

Artimo meilė reikalauja mylėti visus, bet vis tiek pirmiausia esame įpareigoti padėti tiems, kurie mums yra artimesni. Turime melstis už visus, bet pirmiausia už savo šeimos narius, už savo gimines bei draugus. Jūsų altruistinis nusistatymas ypač melstis už tuos, kurių niekas nepprisimena, yra labai girtinas.

TRUMPAI IŠ VISUR

- Čikagos jėzuitų (amerikiečių) provincija švenčia 50 m. sukaktį. Ji gali didžiutis Lojolos universitetu, kurio centrinis padalinys turi 20 pastatų ir sutalpina 5.437 studentus. Nemažai lietuvių mokėsi ir jėzuitų Šv. Ignaco gimnazijoje, Čikagoje. Universitetas turi medicinos centrą ir ligoninę, kur mokosi 1200 medicinos ir odontologijos studentų. Lojolos universitetas turi savo padalinį Romoje.

- Joseph Thomas, Newarko arkivyskupijos laikraščio „Advocate“ redaktorius, pakviestas redaguoti Christoforų sąjūdžio leidinius. Šis sąjūdis ypač plačiai skleidžia savo biuletenį su daugeliu veiklios krikščionybės pavyzdžių ir paskatinimų.

- Milijonas keliolikmečių JAV-se 1977 m. buvo laukiančios kūdikio. Net 458.000 jų padarė abortus, kas sudarė trečdalį visų JAV-se tais metais padarytų abortų. Čikagoje 1977 m. 343 mergaitės 11-14 m. susilaukė kūdikio.

- Keliolikmečių moterystės labai nepastovios. Iš kiekvienų penkių tokių moterysčių net trys šešerių metų laikotarpį baigiasi perskyromis.

- Šeimos savaitę jungtinę rezoliuciją, pasirašytą prez. Carterio, paskelbė JAV senatas ir atstovų rūmai. Šeimos savaitę bus kasmet Padėkos dienos savaitėje.

- Tris dabartinio popiežiaus Jono Pauliaus II knygas, parašytas dar kai buvo kardinolas, ryžosi išleisti anglų kalba Seabury leidykla. Tų knygų vardai: 1. „Sign of Contradiction“ — kalba apie dvasinį atsinaujinimą moderniajame pasauly; 2. „Love and Responsibility“ ir 3. „Joy and Hope“. Paskutinioji knyga dar nebuvo išleista nė lenkų kalba. Ta pati leidykla 1979 m. išleis ir popiežiaus biografiją.

- Popiežius Jonas Paulius II susirinkusiai 150.000 žmonių miniai į Šv. Petro bazilikos aikštę spalio 29 d. pareiškė, kad jo mėgstamiausia malda yra rožinis.

- Jugoslavijoje auga susidomėjimas religija. Per 4 metus ten buvo išplatinta pusė milijono Šv. Rašto knygų. Jaunimui skirta iliustruota Šv. Rašto knyga kroatų, slovėnu ir albanų kalbomis taip patraukė dėmesį, kad trumpu laiku jos paplito 142.000 egzempliorių. J. Pr.

DAIL. PRANAS DOMŠAITIS, kurio darbų nuotraukomis iliustruotas šis numeris, yra gimęs Klaipėdos krašte 1880 m. Meną studijavo Karaliaučuje ir Berlyne. Labai daug keliavo po įvairius kraštus. Yra surengęs daug meno parodų. Jo kūrinių yra įsigijusios meno galerijos Vokietijoje ir kitur. Sakoma, kad jo meno darbai turi daug panašumų su Chagal, Corinth, Munch, Rouault ir kt. Jo tematika įvairi, nemaža kūrinių ir religinėmis temomis.

1929 m. vedė dainininkę Adelheid Armhold ir ją lydėjo, vykstančią dainuoti į įvairius Europos miestus. 1949 m. išvyko į Pietų Afriką drauge su žmona, kuri buvo pakviesta ten dėstyti dainavimą. Ten jis ir mirė 1965 m.

JAU LAIKAS RAŠYTI IR SIŪSTI STRAIPSNĮ KOKURSU!

Dvidešimtojo "Laiškų lietuviams" konkurso tema: Geras draugas — retas paukštis. Straipsnis turi būti ne ilgesnis kaip 3000 žodžių, pasirašytas slapyvardžiu ir, idėjus atskirame vokelyje savo tikrąją pavardę, adresą bei telefoną, atsiųstas redakcijai iki 1979 m. vasario mėn. 1 dienos. Galima rašyti ir beletristine forma.

Skiriame keturias premijas. I — 150 dol. (mecenatas dr. Leonas Kriauciūnas), II — 100 dol. (mecenatai Bronė ir Jonas Veselkai), III — 75 dol. (mecenatai: 50 dol. Bronė ir Pranas Vitai, 25 dol. Vincas Kuliešius), IV — 50 dol. (mecenatė Stefanija Rudokienė).

Konkursui atsiųsti straipsniai tampa redakcijos nuosavybe ir gali būti spausdinami "Laiškuose lietuviams".

Konkurso vertinimo komisija: T. Jonas Borevičius, S.J., Dalia Kučėnienė, Ilona Laučienė, Aleksandra Likanderienė, dr. Zigmas Smilga.

Laimėtojams premijos bus įteiktos "Laiškų lietuviams" koncerte-vakarienėje š.m. kovo mėn. 10 d. 7 val. vak. Jaunimo Centre. Meninę programą atliks dvi mūsų žymiausios balerinos: Birutė Barodicaitė ir Violeta Karosaitė.

ATSIŪSTA PAMINĖTI

V. Stanley Vardys. THE CATHOLIC CHURCH, DISSENT AND NATIONALITY IN SOVIET LITHUANIA. Ši anglų kalba parašyta knyga, naudojantis "Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikomis" ir kita medžiaga, stengiasi įrodyti, kad Sovietų politika dabartinėje Lietuvoje yra tęsinys caristinės politikos — sunaikinti katalikų tikėjimą ir lietuviybę. Ši kietais viršeliais 338 psl. knyga, užsisakant tiesiog iš Religinės Šalpos (351 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207), tekainuoja 10 dol.

Jokūbas Kregždė. LIETUVOS REFORMATU RAŠTIJA. Istorinė apžvalga. Devenių Kultūrinio fondo leidinys nr. 4. Viršelis Hermano Pavidonio. 270 psl., kaina nepažymėta.

TĖVYNĖS SARGAS. 1978 m., nr. 3(41). Redaguoja Petras Maldeikis, 117 Sunset Dr., Hot Springs, Ark. 71901. Administratorius Antanas Balčytis, 6819 S. Washtenaw Ave., Chicago, Ill. 60629.

ŠVIETIMO GAIRĖS. 1978 m., nr. 6(19). Lietuviškojo ugdymo leidinys. Redaguoja Jonas Jasaitis, 7217 S. Francisco Ave., Chicago, Ill. 60629. Adm. Jonas Bagdonas, 6449 S. Troy Ave., Chicago, m. 60629. Leidžia JAV LB Švietimo taryba. Metinė prenumerata — 3 dol.

LAIŠKAI LIETUVIAMS — Tėvų Jėzuitų leidžiamas religinės ir tautinės kultūros mėnesinis žurnalas. Redaktorius — Juozas Vaišnys, S.J. Redaktoriaus pavaduotojas — Antanas Saulaitis, S.J. Redakcijos nariai: Danutė Bindokienė, Algirdas Grigaitis, Vytautas Kasniūnas, Kristina Parėštytė, Nijolė Užubalienė, Danutė ir Gediminas Vakariai. Administratorė — Aleksandra Likanderienė. Viršelis ir skyrių vinjetės — Vilijos Eivaitės. Adresas: 2345 W. 56th Street, Chicago, IL 60636. Telefonas 737-8400. Nek. Prasidėjimo Šv. Marijos Seserų spaustuvė, Putnam, CT 06260. Metinė prenumerata — 8 dol., atskiras numeris — 80 centų.